

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.1 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כט,ט:

פ אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם

ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל

ושטריכם – מונח זקף-קטן במלה אחת - ריבה וריבה את הכל, כעין מידה (יח) מל"ב מידות מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי

"מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל", תפקיד השוטרים שמירה, מניעת עבירות ולבצע הדין. כאשר כל ישראל נצבים להמליך הקב"ה למלך אף השוטרים כולם יכולים להשתתף עמם כי אין צורך בתפקידיהם.

דברים נצבים כט,טו – טז:

[טו] כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם:

[טז] ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמקם:

[רש"י] (כט,טו) כי אתם ידעתם וגו' - לפי שראיתם האומות עובדי עבודה זרה, ושמה השיא לב אחד מכם אותו ולכת אחריהם, (כט,יז)

פן-יש בכם וגו' - לפיכך אני צריך להשיבכם. (כט,טו) ותראו את-שקוציהם - על שם שהם מאוסים כשקצים. גלליהם -

שמוסרחים ומאוסין כגלל. עץ ואבן - אותן של עצים ושל אבנים ראייתם בגלוי, לפי שאין הגוי ירא שמה יגנבו, אבל של כסף וזהב

אשר עמקם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו (ראה תנח' נצבים ג).

[רש"י] חיבר בפירושו בין (כט,טו) ו-(כט,טז) בפתחו ב- [טו] כי אתם ידעתם וגו' ובצרפו אליו את [טז] ותראו את-שקוציהם, שראיתם

האומות עובדי עבודה זרה ועבודותיהם המאוסות והמוסרחות העשויות עץ ואבן אבל אלו של כסף וזהב לא ראייתם כי מסתירים אותם מפני גנבים. החיבור מרמז ללמוד מפסוק לפסוק, ונראה ללמוד מ-(כט,טז) ל-(כט,טו), כעין מדה כ"ג מל"ב מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שהוא מוכיח (מלמד) על חברו".

(כט,טו) ואת אשר עברנו בקרב הגוים - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים (שלדעתנו על פי רש"י משמע) שעל כל אחד

חל הענין אשר עברתם והמשכו (כט,טו) ותראו את-שקוציהם - פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת - כעין מידה ריבה וריבה את הכל,

כעין מידה (יח) מל"ב מידות מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל", וההסבר, שעברו בין אומות עולם אחדות ולא בין כל האומות, וראו מעט מעבודות הזרות של הגויים שעברו ביניהם וגם מאלו רק את אלו המאוסות והמוסרחות שאין הגויים חוששים לגניבתם. ועליהם לדעת שהמאוס והסירחון חל על כל העבודות זרות וכך נראה כל העולם האילי וגם האיליים מכסף וזהב מאוסים ומסרחים והסיבה האמיתית שהגויים מיקרים ושומרים אותם זה רק מפני הערך של המתכות ואינם אמת, הפתוי לעבדן הוא מהדמיון שהם מעוררים מכוה הטומאה.

דברים נצבים כט,יז – כ: [יז] פן-יש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת

לעבד את-אלהי הגוים הם פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: [יח] והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך

בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרעה את-הצמאה: [יט] לא-יאבה ה' סלת לך כי אז

יעשו אף-ה' וקנאתו באיש יהוא ורכצה בו כל-האלה הכתובה בפסך הזה ומחה ה' את-שמו מתחת השמים:

[כ] והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה:

(כט,יז) פן-יש בכם - מונח תלישא-גדולה איש או-אשה - מונח גרשיים או משפחה או-שבט - דרגא מונח רביע

[דעת זקנים מבעלי התוספות]

(כט,יז) פן-יש בכם זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פנה היום ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש

לחוש, ועוד פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל (כט,יח) והיה

בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי

לא קבלתי האלה וא"כ (דב' נצ' כט,יח) בשררות לבי אלך למען ספות הרעה כלומר שירצ' להוסיף החטאי' שהוא רוח ונשבע מהם

שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם

בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית (כט,יט) לא-יאבה ה' סלת לך כי אז יעשו אף-ה' וקנאתו שהתניתם

לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בכריתו שאם לא תעמדו בכריתו ורכצה בו

כל-האלה ... ומחה ה' את-שמו של עובר מתחת השמים: לא ינין לו ולא נכד בעמו, (דב' נצ' כט,כ) והבדילו ה' לרעה הוא חושב

להבדל מישאל ללכת בשירותו לבו ויבדל לרע לו:

(כט,יז) או משפחה או-שבט - דרגא מונח רביע, יצר הרע שנכנס באדם בחטא אדם הראשון לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל

ועריות פתח פתח להוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

התיקון אמור להיות שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות. וזה מאמר חז"ל בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין [בבלי

קדושין לב, ספרי עקב איה] וגם הנוסח ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין [בבלי בבא בתרא טז, א, זהר א,קצ]

(כט,יז) פן-יש בכם - מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישאל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את

הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן כי

נענשים הרבים על הכל, כפירש [רבינו בחיי] (דב' נצ' כט,כ) הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו. כתב רש"י ז"ל: נקוד על

לנו ולבנינו ועל עיני ד' ער, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים

ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא [הירושלמי (סוטה ז,ה)] שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסתרות,

אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסתרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא

ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: בכם הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסתרות. ופירוש " בכם הותרה

הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסתרות. ויש שפירש בכם הותרה הרצועה" כשאמר משה בכם, כלומר פן-יש בכם אז הותרה

הרצועה להענש על הנסתרות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השע"ח; **תפצית ההשערות**; **אתחזק**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקדף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **מצרף**; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשייף – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

פירוש בְּכֶם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסתרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות כפ' **(רבינו בחיי)** מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסתרות, והיה ראוי לינקד לה' **אֱלֹהֵינוּ** ("א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד השם לינקד ונקד **לָנוּ וְלִבְנֵינוּ** ('א אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד ע"י"ן (במלת **עַד**) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: ס

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אלהינו

והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: ס

הסברנו ב-**(דב' נצ' כט,יז) פירוש בְּכֶם** – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש **רבינו בחיי** ע"פ **הירושלמי (סוטה ז, ה)** ובפירושו זה תתמוך תבנית הטעמים **הַנְּסֻתָּרֹת** – קדמא זקף-קטן בתיבה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר אל הכתוב מוקדם וכאילו נכתב **הַנְּסֻתָּרֹת וְהַנְּגַלְתָּ**, עד מאמר משה או עד עברכם הירדן אינכם נענשים עליהם, ממאמר משה או ממעבר הירדן אם לא תחקרו ותענישו יענשו הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) **(כט,כח) לעשות** – זקף-גדול, טט – זקף-גדול ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, כאן הענין לעשות פעילות מניעת ע"ז, שתי נקודות באופן אחד ע"פ פרש"י

- א' אבל הנגלות לנו ולבנינו – חובת החקירה
- ב' ולבער הרע מקרבנו – חובת הביעור ללא משוא פנים
- הנקודה השלישית באופן אחר וכאן שאם לא יעשו את שתי הנקודות הנ"ל היינו שאם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) וגו'

כמו-כן יש לפסוק מימד נבואי בעל פירוש נחמה כפירש **מוסף רש"י** ... **(תה' פז,ו) ה' יִסְפָּר בְּכִתּוּב עֲמִים זֶה יֵלֶךְ-שָׁם סֵלְחָה** .

לעתיד כשיכתוב הקב"ה העכו"ם לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים כיניהם ויוציאם מתוכם ויאמר **זֶה**

יֵלֶךְ מאותם של ציון ויברור אותם לו, וזה שאמר **ישעיה (סו,כא) וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לְפָנֵיהֶם לְלוֹיִם אֲמַר ה'** מן הגוים. מן

הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם יהיה בהם כהנים ולוים שאינם ניכרים, ולפני גלוים הם, **אֲמַר ה'** ויהיכן אמר

הַנְּסֻתָּרֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ . **(כט,כח) הַנְּסֻתָּרֹת** – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן בסיס מוקדם

לנבואת ישעיה המאוחרת

כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר ב- **ישעיה (סו,כא)** אל הכתוב מוקדם בתורה וכאילו נכתב **הַנְּסֻתָּרֹת וְהַנְּגַלְתָּ**

היינו הנבלעים בין הגויים בזמן קדום, עתיד הקב"ה לבררם מבין הגוים ולהשיבם לעם ישראל ולתפקידיהם, וזה **וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ**

וְלִבְנֵינוּ עַד-עוֹלָם. ויש לזה גם רמז בגל' המלים **עַד-עוֹלָם לעשות** – זקף-קטן זקף-גדול והפרשם מגי' הטעמים, שלא מובא כאן.

דברים נצבים כט,יח: וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֵּאת וְהִתְקַבֵּד בְּלִבְךָ לֵאמֹר שְׁלֹום יְהִי־לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֶלֶף לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת-הַצִּמְאָה:

בְּשִׁמְעוֹ – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה, שהרוצה לנטות מדרך ה' מתברך במחשבתו ואומר בלבו שלא קבל עליו האלה ודומיה ולכן כביכול עומד מחוץ למחיצת המחויבים לצווי ה'

אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים – קדמא ואולא – כלל

הַזֵּאת וְהִתְקַבֵּד בְּלִבְךָ לֵאמֹר שְׁלֹום יְהִי־לִי – רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין מידה סתום שלא בא לסתום אלא לפרש.

מפיל **מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף מ עמוד א** עולה שמי שחושב לחטוא בעבודה זרה ושלא יענש על כך, עליו לדעת שבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבת החושב בעבודה זרה למעשה של אחר העובד עבודה זרה ושניהם נענשים.

לֵאמֹר שְׁלֹום יְהִי־לִי – זקף-קטן, בתפקיד שני ענינים **אברבנאל דברים פרק כט** ... ויהיה כפי הפירוש הזה **שְׁלֹום יְהִי־לִי** משמש

לשני ענינים, אם להוציא את עצמו מכלל הנכנסים בברית. ואם בהבטחתו שיחובר אליהם ובזה ינצל מהרעות. ועל זה אמר **(שש,ט)** **לֹא-יֵאבֶד הוּא סֵלְחָה לֹא**.

הַזֵּאת – רביע, פרט בעל ארבעה ענינים ופירט ר' יוסף בכור שור שלושה סוגים: אלות, השבועה, הברית, ובפסוק (כט,טז) הברית,

הקלות והשבועות, סה"כ **הָאֱלֹהִים הַזֵּאת** משמעה: אלה, שבועה, ברית, קללה. או נאמר כי בנוסף לאלה יש ארבע: שבועה, ברית, קללה, ארור (פר' כי-תבוא)

כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֶלֶף – תביר מרכא טפחא אתנח

כִּי – תביר – בתפקיד של לא ממש, וכאן לא ממש רואה אלא כאילו רואה, כמשמע מפ' **רש"י בשררות לבי אלף** – במראית לבי, כמו "אשורנו ולא קרוב" (במ' כד, יז) ; כלומר: מה שלבי רואה לעשות. ולפי פ' **מהרש"א** שרירות הלב יהיה מחשבת עבודה זרה ולא ביצועה בפועל.

דברים כי תבוא כט,יט: לֹא-יֵאבֶד הוּא סֵלְחָה לֹא

כִּי אִזְּ עֵשֶׂן אֶף-הוּא וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ תְּהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמִתְחָה הוּא אֶת-שְׁמוֹ מִתְחַת הַשָּׁמַיִם:

אברבנאל דברים פרק כט ... ועל זה אמר **לֹא-יֵאבֶד הוּא סֵלְחָה לֹא** לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו

להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יעשן אף ה' וקנאתו באיש תהוא אע"פ שהוא **וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה**

בְּסֵפֶר הַזֶּה. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. **וימתח שמו וזכרו מתוך הקהל**

לֹא-יֵאבֶד הוּא סֵלְחָה לֹא – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפי **[אברבנאל]** שהחושב מחשבת ע"ז ומסתיר זאת יענש

בעונש יתר על הרגיל ובצה בו כל האלה/האלות **הפרטיות והמיוחדות** ועוד יוסיף עליו **וימתח שמו וזכרו מתוך הקהל**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקור פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרא** – מצורף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיו לנשא אחר בהלכה:

1.2 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים ליב - יג: [יב] לא בשמים הוא
לאמר מי יעלה לנו השמים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה:

[יג] ולא מעבר לים הוא
לאמר מי יעבר לנו אל-עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה:

תורה תמימה

לא בשמים הוא - מאי **לא בשמים הוא**, א"ר ירמי, שכבר נתנה תורה מהר סיני ואין אנו משגיחין בבת קול^(א) [ב"מ נ"ט ב']:

לא בשמים – מרכא טפחא, יתור לרבות, על דרשת שלא משגיחין בבת קול גם דברי נביאות באופנים שונים בעיני הוראה כמו

שמפרש **תורה תמימה הערה יא)**

כלומר בבת קול הפוסק הלכה כיחיד נגד רבים. ובסוגיא כאן אמרו אין משגיחין בכ"ק שכבר כתיב בתורה אחרי רבים להטות, ואמנם נראה דלא דוקא כיחיד נגד רבים אלא אפילו כיחיד נגד יחיד אין ב"ק מכרעת, כיון דבכלל ענין דברי תורה לא בשמים היא ומה שהביאו הפ' אחרי רבים להטות הוא משום דאיררו שם במחלוקת יחיד ורבים, ועיין בתוס' שם ובתוס' יבמות י"ד א' - ודע דבכלל **לא בשמים הוא** הוי גם דברי נביאות וכמש"כ הרמב"ם **בפ"ט ה"א מיסוה"ת** (מיסודי התורה) שאין הנביא רשאי לחדש

דבר מה"ת משום ד- **לא בשמים הוא**, וכן הנביא שאמר הלכה כדברי פלוני מצד נביאות הרי זה נביא שקר ואפילו נותן אות ומופת, יען שהוא בא להכחיש את הכתוב בתורה **לא בשמים הוא**,

הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- **לא בשמים** מתי לא שומעים לדברי נביאות, ומלמד כי בשני דברים שומעים לנביא, וכהמשך **תורה תמימה הערה יא)**

אבל בסתירת דין לפי שעה שומעין לו וכמבואר לפנינו בפ' שופטים (י"ח ט"ו) בפסוק אליו תשמעון, ועיין מש"כ בפ' משפטים בפסוק אחרי רבים להטות. - ונראה פשוט דרק לענין הוראה אין שומעין לנביא, אבל הודעת מציאות וגלוי מילתא בודאי שומעין לו, וראיה לזה מבכורות כ"ד א' דאמר שם לענין הדין דאירי התם שעומד בספק עד יבא ויורה גואל צדק, ופריך מאי עד יבא ויורה, עד שיוודע לך הדבר מבעי לי' ופירש"י יבא ויודיע מבעי לי' דגלוי מילתא בעלמא שיגיד לנו וכו' והוראה לא שייך אלא בדבר הלכה עכ"ל, והרי מבואר כמש"כ דעל גלוי מילתא שומעין לנביא, ועיין יבמות ק"ב א' ומש"כ בפ' שופטים שם ובפ' בשלח בפסוק והוא כזרע גד לבן:

לא בשמים הוא - אמר רב יהודה אמר שמואל, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להו לא בשמים היא^(ב) [תמורה ט"ז א']:

תורה תמימה הערה יב) (הערה זאת מדגימה מיהושע שהיה נביא אחרי משה שלענין הוראה אין שואלים מן השמים אלא יש להכריע בכלים של התורה שבעל פה כפי שהתקבלו משה) ר"ל שאמרו ליהושע שישאל מן השמים כמו שהי' משה שואל, ואמר לא בשמים היא, וממשה אין ראייה, כי הכל נמסר לו מן השמים, וע"ע מענין זה לפנינו בס"פ בחקתי בפ' אלה המצות בדרשה שאין הנביא רשאי לחדש דבר:

(יג) **ולא מעבר לים הוא** - א"ר אבדימי בר חמא, מאי דכתיב **ולא מעבר לים הוא** - שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה^(ג) [עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים הוא - מאי **ולא מעבר לים הוא**, רבא אמר, לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים^(ד) ור' יוחנן אמר לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים^(ה) [עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים – מרכא טפחא, יתור לרבות, על הפשט של מקום גם מי שמתגאה בידיעת התורה והלומד מתוך תענוגי העולם הזה כפירש **תורה תמימה הערה יד)** ... ונראה דמכוין למ"ש בפ' חלק ק"א א' עה"פ דאיוב לא תמצא בארץ החיים לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, והפ' הוא במי שחי חיי נחת ותענוגים, והיינו שלומד מתוך הרחבת הדעת בחיי העוה"ז שנדמה לים

ועיין בתנחומא פ' בראשית דמשמע שם דזה הוא רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב. וגם יש לפרש שמרחיב דעתו שמתגאה ברחבת דעתו על התורה לומר דבר זה נראה לו ודבר זה לא נראה לו, וכדומה:

הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- **ולא מעבר לים** למתגאה בתורה שבעל פה.

דברים נצבים ליט:

העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ
החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה
ובחרת בחיים למען תחיה אתה וירעך:

את-השמים ואת-הארץ - ר"ת א' ה' ו' ה' - שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" את השמים ואת הארץ

רש"י (יט) **העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ** - שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי (ז) בכס בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ** - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל:

הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה לגלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "וזרח השמש ובא השמש" (קה"א, אה)? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמה שנתה מדתם? שמה זרעתם אותה ולא צמחה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכין אין מקבלין שכר, ואם חוטאין אין מקבלין פורענות - לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).

שפת"ח (ז) רצונו בזה (טט – שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם. (ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התעשי"ח; **תפצית ההשערות: אתגה, סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מרף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פ"ר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ע"פ רש"י ושפת"ח העדתי – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמא יעשו עבירות. **בכסם** – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **היום את-השמים ואת-הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

דברים נצבים ליט: העדתי בכסם היום את-השמים ואת-הארץ
החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה
ובחרת בחיים למען תחיה אתה וירעך:

ובחרת בחיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו (יט) **ובחרת בחיים** - תנא רבי ישמעאל, **ובחרת בחיים** - זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תחיה אתה** כתיב^(ט) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תחיה – מרכא טפחא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו **למען תחיה אתה** - מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשובט על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תחיה אתה** כתיב^(ט) [שם שם]:

לכבוד הדף היום: **דברים עקב ח, י: [ח] ארץ חטאה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ-זית שמן ודבש:**
[ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל-בה לחם לא-תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת:
[י] ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך על-הארץ הטובה אשר נתן-לך:
בבלי ברכות מדא, משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות, דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזוננו - מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל? - דכתיב: **(דב' עקב ח, ח): ארץ חטאה ושערה וגו',** וכתיב: **[ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל-בה לחם וגו',** וכתיב: **[י] ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך.** ורבנן? - **[ט] ארץ** הפסיק הענין. ורבן גמליאל נמי, **[ט] ארץ** הפסיק הענין! - ההוא מבעי ליה למעוטי הכוסס את החטה. אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת המינין - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רבא בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין - בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

אפשר כי **רבן גמליאל** לומד מ-לחם – זקף-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים **[ט] ארץ אשר לא במסכנת** – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק (ח, ח) שבעה המינים, ומפסוק (ח, י), **ואכלת ושבעת וברכת**, טפחא בראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו ומעביר את ברכת המזון אל פסוק (ח, ט), וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון. רבנן לומדים את ההבאה של (ח, ח) אל (ט, ח) וגם שיחול (ח, י) על מה שהובא ל-(ח, ט) אבל הם דורשים כי מלת **[ט] ארץ** מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-(ח, ח) מסנת אל ברכת המזון רק את **ארץ חטאה ושערה** שמהם אופים (ח, ט) **לחם** ולא את הפירות שבשבעה המינים.

ורבנן? - **[ט] ארץ** הפסיק הענין. רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל. נאמר ב-**בבלי ברכות לז, א** והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, מכאן אפשר לומר כי מה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, תורם ל(א) ו-(ב) המעטה של מה שאינו מוגדר לחם, שעליו חלים שני התנאים (א) ו-(ב) (א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושכולת שעול ושיופן בכלל שעורים) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח - באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ב). (ב) שהקמח בלול במים ואפוי (ט, ח) **לחם**

תורה תמימה ויקרא פ"ז (יג) על חלת לחם - ת"ר, על חלת לחם חמץ, מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניה בתנור^(כ) [מנחות ע"ח ב']; **על חלת לחם** - אמר רבא, לחמי תודה מכיון שנאפו נא נתקדשו, מאי טעמא להם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה^(כט) [שם שם]:

תורה תמימה הערה כח ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב חלות לחם בא להורות שהחלות תהיינה אפיות, ...

תורה תמימה הערה כט וילפינן ממצה דכתיב בה ג"כ לחם ויוצאין במצה אפוייה בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א הוי שיעור זה שיהיה שיעור קרמו פניה בתנור שברדשה הקודמת:

- (ג) שאכל שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעה, ולשביעה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס
- (ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חרף, והמקור ב-**משנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטרו את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטרו את הטפלה: ומדברנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד ל"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות**: **אנתח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבוי**; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** – **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כטיא - יג:

[וא] לעברך בבקריה ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך פרת עמך היום:

[יב] למען הקים אתך היום וְלוֹ לְעַם וְהוּא וְהוּא יְהוָה-לְךָ לְאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דָּבַר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: [יג] וְלֹא אֲתֶכֶם לְבִדְכֶם אֲנֹכִי פָרַת אֶת-הַבְּקָרִית הַזֹּאת וְאֶת-הָאֵלֶּה הַזֹּאת:

רש"י (יא) לעברך - להיותך עובר בבקריה. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו (לעיל ד, יד) לעשותכם אותם:

לעברך בבקריה - דרך העברה, כך היו כורתים ברית, עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים, כמו שנאמר **(דמיה לד,ח)** ... **העגל אשר ברתו לשנים ועברו בין ברתיו:**

רש"י הביא הסבר **לעברך בבקריה** מנביא, ולא מברית בין הבתרים כבראשית. ובברית בין הבתרים (בר' לך טו, י) כתב ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמו שנאמר להלן: **העברים בין בתרי העגל (דמיה לד,ט)**. וכן לא לומדים מ-(בראשית וישלח לד, יא - יב): ההתחייבות השניה של שכס וחומר הופכת את ההתחייבות הראשונה לשבועה או נדר על דעת רבים. וכן לשבועה שהיא אלה אפשר היה להביא מהשבועת אברהם לעבדו בשליחות קידוש אשה ליצחק (בר' חיי שרה, כד, ג, מא) אבל (בבלי נדרים סה, א) למד ששבועה היא אלה מהנביא (יחזקאל יז) ו-(דברי הימים ב' לו, יג) על צדקיהו ונבוכדנצר. והרש"ש תירץ שכיון שספר בראשית הוא קודם למתן תורה, לכן הנאמר בו הוא אסמכתא ולא המקור שיש ללמוד ממנו.

לעברך – רביע, עם ישראל עברו ארבע בריתות עם הקב"ה, (א) במתן תורה, (ב) בערבות מואב (ג) בהר גריזים והר עיבל תיכף לכניסתם לארץ-כנען (ד) ברית בשנה השביעית למלך צדקיהו. ותיכף עברו עליה.

בכתוב **(דב' וא' ויג)** או **(דב' עקב יב)** ל- **את-ה' אלהיך תיקרא** מלת "את" נדרשת לרבות תלמידי חכמים, כגון ב- **בבלי פסחים כבב**,

כדתנאי: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שבתורה. כיון שהגיע **(דב' וא' ויג)** או **(דב' עקב יב)** ל- **את-ה' אלהיך תיקרא** - פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? - אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש: **את-ה' אלהיך תיקרא** - לרבות תלמידי חכמים.

על בסיס מאמר זה, נקח את הכתוב **ה' אלהיך** כבסיס ללמד שהמלים המצטרפות נותנות משמעות נוספת לכתוב.

בקרא **(דב' נצ' כטיא)** **בבקריה ה' אלהיך** מלת ברית נותנת משמעות של קיום מצוות התורה מסיני שנתנה ע"י ה' א-לקיך.

לכן אפשר כי תבנית הטעמים מרמות למצוות דרבנן.

אפשר כי הכתוב **בבקריה ה' אלהיך** בא ללמד על ברית קיום תרי"ג מצוות התורה שבכתב, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב **בבקריה ה' אלהיך** – תביר מרכא טפחא, מלמדת כי **ה' אלהיך** – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן, כדאיתא **בבלי פסחים כבב**, (ועוד גמרות) על הקרא **(דב' וא' ויג)** **את-ה' אלהיך תיקרא** והלכות שהם חידשו בנוסף להלכות שנתן הקב"ה בסני, וקיום הברית מתייחס גם להלכות שחידשו רבנן כפי' **תורה תמימה (דב' נצ' כטיא)** **הבקריה הזאת** – אין לי אלא מצוות שקבלו עליהם מהר סיני, מצוות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מניין, ת"ל (אסתר ט') קימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר⁽⁸⁾ [בבלי שבועות לט, א]:

ה' אלהיך – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן על מצוות מדאורייתא וטעם תביר במלת **בבקריה** יוסבר ע"פ מסקנה מהנאמר ב-**ספר המצוות לרמב"ם שורש א** ונספח ל-**ספר החנוך**. טעם תביר במלת **בבקריה** ממעט, ללמד שעל הרבה מצוות בין מדאורייתא בין מדרבנן אין ברכת המצווה, כגון בדאורייתא מצוות כיבוד אב ואם, וברבנן מצוות שעיקר עשייתן מספק כגון מעשר דמאי אין מברכין עליהן.

בין המצוות עם ברכות נמצאות שבע מצוות דרבנן הלל, מקרא מגילה, נר חנוכה, נר שבת, נטילת ידיים, לברך על כל הנאה (ובזוה יום טוב שני של גלויות שלא יזולו בו אף שבא על הספק, ומאה ברכות בכל יום), עירובין למיניהם.

ועוד רבוי ומיעוט **ה' אלהיך** – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות עונשים מדרבנן לפי הוראת שעה שאמנם עשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר מדברי תורה, אין עונשי תורה על מצוות דרבנן אבל יש לבית דין כח לענוש כהוראת שעה, בנידוי, קנסות, עונשי גוף (מלקות, מומים ואף מיתה) תשובות הרא"ש כלל י"ח, סי יג, כלל יז, סי יח, רבי חיים פאלאגי: שו"ת חיים ביד סימן צג, שו"ת ציצ"א אליעזר חלק יט סימן נא בשו"ת ריב"ש (סי רנא) שדעתו ג"כ שיש כח אף בזה"ל לדון דין מיתה לצורך שעה, אנציקלופדיה תלמודית כרך ח, [הוראת שעה] טור תקכג ויש חולקים וסוברים שאף בחוץ לארץ שאין סמוכים, ואינם דנים דיני נפשות ודיני מכות וקנסות, מכל מקום כשראו שהעם פרוץ דנים דיני נפשות לצורך השעה¹⁴⁸, אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך ח, [הוראת שעה] טור תקכג הערה 148: מאירי סנהדרין נב ב ו- תביר במלת **בבקריה** למעט שלמצוות דרבנן עונשים רק להוראת שעה ולא עונשי דאורייתא.

במקור הבא נמנות שלוש בריתות במדבר ולא מונה בריתות בנביא. הוא מובא בשביל לדון במשמעות **אשר ה' אלהיך** בחלק הבא בפסוק. **פתרון תורה פרשת נצבים עמוד 287 לעברך בבקריה ה' אלהיך ובאלתו** וג', **שלוש בריתות** כרת להם אחת כשיצאו ממצרים. ואחת כשעמדו לפני הר סיני ואחת כרת עמהן כן בארץ מואב. ולמה כרת עמהן כן אילא מפני שקבלו עליהן בחורב וחזרו בהן ואמרו אלה אלהיך ישר'. לפיכך חזר וכתר עמהן כן לקבע עליו קללה למי שיחזור בדבריו. ואין לשון לעברך אילא כאדם שהוא אומ' לחברו יעבר כך קללה אם חוזר אתה בדבר הזה, וכן אתה מוצא כשהכעיסו מה נא' על ידי דניאל שני' וכל ישר' עברו את תורתם /תורתך/ וסורו לבלי ש' בולךך וג'. ואין אלה אילא קללה, שנ' והיתה האשה לאלה וג', ללמדך שכשם שמשביעין את השוטה כך השביע הקדוש ברוך הוא את ישר' ושמה תאמר כל הטרח הזה למה מפני שאיני צריך לכם אילא מה אעשה כבר נשבעתי לאבותיכם שלא אשנה בכס ובכסו לעולם, לכך נא' **אשר ה' אלהיך פרת עמך היום** וג' למען הקים אותך היום לו לעם וה' יהיה לך לאל' וג'.

ואומ' מלך אסור ברהטים, ואין אסור אלא שבועה שנ' ואסרה אסר. לפיכך איני יכול לעבור על השבועה.

אשר ה' אלהיך – פשטא מונח זקף-קטן, כטעמי **(שמ' יתרו כב)** **אנכי ה' אלהיך** בטעם עליון, הברית כאן, הבריתות לאבות, הבריתות בעבר עם כל אחד בעם ישראל, הבריתות בעתיד עם כל אחד מעם ישראל, כולם עם ה' יחיד ומיוחד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השע"ח; **תמצית ההשערות: אנתח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשוט** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייב** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שטור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שטור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אָשֶׁר הוּא אֱלֹהֵיךָ – פשטא מונח זקף-קטן, בתפקיד שתיים: שבועה לאבות (שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת), שבועה לבנים שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת)

פֶּתַח עֲמֻנָה הַיּוֹם חֲזֻקוֹנִי (יא) לעברך כאיש אחד. כרת עמך היום כולכם מוכנים עכשיו לעבור ואין איש יכול לומר לא הייתי שם ולא קבלתי הברית עלי, אבל לאחר שתעברו את הירדן ותתפזרו איש איש לירושתו ויהיו בכם יולדת חולה או זקן אין יכולת בכם לאסוף כולכם בבת אחת כמו עתה להעבירם בברית הקדוש ברוך הוא ובאלתו.

לְעִבְרָךָ ... פֶּתַח עֲמֻנָה – בלשון יחיד חיוב ליחיד, ותבנית הטעמים מרכא טפחא, יתור לרבות ברית לכל אחד לעצמו ולדורותיו. **הַיּוֹם** – סלוק, מגביל, היום כולכם מוכנים אבל לעתיד לבוא יהיו אנשים שלא יוכלו להגיע מסיבות שונות ולכן היום הברית בשביל כל העתיד.

אָשֶׁר הוּא אֱלֹהֵיךָ ס"ת ר-ה-כ רמז הכ"ר ישראל מי עובר עמך בברית, מי כורת עמך ברית, הבורא עצמותו ומהותו בחר בעם ישראל. ומחויבותו להגנתם מרומז ב-**הוּא אֱלֹהֵיךָ פֶּתַח** ס"ת הכ"ת (=תכ"ה סדר אותיות שם שבו משה הכה המצרי) ובספר עבודת ישראל כתב הסדר כה"ת ס"ת ול"ך נא"ה להודו"ת (עבודת ישראל) שם שמירה.

[יב] לְמַעַן הַקִּיַּם אֶתְּךָ הַיּוֹם | לֹא לְעַם וְהוּא יְהוָה-לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לְאֲבֹתֶיךָ לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֲלֵתוֹ** - אין אלה אלא שבועה, כמו שנאמר **(במ' נשא ה,כא)** **והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה, ומכאן** הדעונה אמן אחר שבועה כשבועה דמי^(ט) **[ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה]:**

תורה תמימה הערה ט) ר"ל דהא לא מצינו מפורש שנשבעו ישראל בעצמן, ואעפ"י כן אומר **(דב' נצ' ט,יא)** **לְעִבְרָךָ בְּקִרְיַת הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְאֲלֵתוֹ** דמשמע שאמנם נשבעו, ע"כ צ"ל דבהא שענו אמן אחר השבועה שבהר גריזים ובהר עיבל כמש"כ **(דב' תבוא כו, 11** פסוקי ארור) **ואמר כל העם אמן** זה חשוב כשבועה עצמה. וע"ב-**(במ' נשא ה,כב)** **וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן** | באה עוד דרשה בענין זה:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֲלֵתוֹ** - אין אלה אלא שבועה, ... – טעם אתנח בתפקיד הגבלה ללמד שאם משמיעים שבועה לאדם, מספיק רק עניית אמן שלו לחייבו להקמת תנאי ולשבועה ולא צריך לאמר השבועה בעצמו.

עיון בפ' **קרבן העדה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה** גמ' ה"ג (הכי גמרינן) (טט - ג' שימושים למלת אמן) (טט-א) אמן לשבועה (טט-ב) אמן לקבלי (טט-ג) אמן ייאמנו הדברים'. (טט-א) אמן לשבועה מסוטה (טט-ב) אמן לקבלה **(דב' נצ' ט,יא)** **לְמַעַן הַקִּיַּם** וכו'. וכ"ה בכבלי פ' שבועות העדות. וה"פ אמן משמש ג' דברים (טט-א) העונה אמן אחר שבועה שחבירו משיב עליה כמציא שבועה מפיו דמי (טט-ב) והאומר לחבירו הרני עושה לך דבר זה ע"מ שתקיי לי תנאי זה וענה אחריו אמן כאלו אמר בפ' שמקבל עליו תנאי זה שהתנה חבירו עמו (טט-ג) והעונה אמן אחר תפילה ותחינת חבירו הוא כאומר יהי רצון שכן יהא ויתאמת דבריך:

אמן לשבועה מסוטה. שהרי הכהן היה משיב עליה וסגי באמירת אמן שאמרה היא ובדקי לה מ"א: **במדבר נשא ה: [כא] והשביע הפהן את-האשה בשבעת האלה ואמר הפהן לאשה יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך פתח ה' את-ירכך נפלת ואת-בטנך צָבַת: [כב] וְכָאֵי הַמַּיִם הַמְאָרְכִים הָאֵלֶּה בְּמַעַד לְצַבּוֹת בָּטָן וְלַנְּפֹל יִבְרַךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן | אָמֵן:** בפרשת סוטה הכהן משיב את האשה, והיא רק עונה אמן, ונחשב לה כאילו אמרה השבועה בעצמה, לחייבה בין לטוב בין למוטב, ומזה לימוד לשבועת ישראל לשמור התורה במעמד הר גריזים והר עיבל. הלויים השביעו, העם אמר אמן בין לטוב בין למוטב. הכתוב כאן הוא אזהרת משה לעם ישראל על חיוב השבועה, ובפועל יבוצע אחרי עברם לא".

אמן לקבלה (דב' נצ' ט,יא) **לְמַעַן הַקִּיַּם** וגו'. דכתיב ברישא ארור אשר לא ישמע את דברי הבר' הזאת אשר צוית את אבותיכם וגו' למען הקי' את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם כיום הזה ואען ואומר אמן ה' והיינו שקיבל על עצמו הארור: (קרבן העדה הרכיב כאן פסוקים אחדים, שאחד מהם הוא **(דב' תבוא כו,כו)** שמסקנתם שמלת אמן היא אישור קבלת הצווי)

ויצו בניו בן יהודע ויאמר אמן. כן יאמר ה' אלהי: (דוגמא למשמע שלישי לאמן שייאמנו הדברים) **אין מן הדין אמן שבועה.** אם מסוטה את יליף אמן לשבועה: **לית ש"מ כלום.** ליכא למשמע מינה דבר ד"ל דאמן דסוטה הוא קבלת דברי' על האלה שמקללה הכהן או האמנת דברי': (הגמרא מקשה שאי אפשר ללמוד מסוטה משמעות אמן היא שבועה, כי יתכן שזה במשמעות של קבלת הדברים)

וויידא אמרה דא. אלא היכן נאמר דבר זה דאמן הוה שבועה: (היכן המקור למשמעות אמן שהיא שבועה) **(דב' נצ' ט,יא)** **לְעִבְרָךָ** וכו'. כלומר מהכא דכתי' **לְעִבְרָךָ בְּקִרְיַת הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְאֲלֵתוֹ** ואין אלה אלא שבועה ולא מצינו שנשבעו הם בעצמן א"ו (אלא ודאי) שהם ענו אמן כמו שמצינו בהר גריזי' ובהר עיבל ש"מ דאמן הוה שבועה:

למדנו מ-**(דב' נצ' ט,יא)** (שמשמעות אמן הוא הקמה של תנאי, ושבועה. עיון בפ' **פני משה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה** גמ' **אמן לקבלה** כו'. כלומר באמן יש ג' דברים הללו קבלת דברים ושבועה והאמנת דבר כדיליף לקמיה: **אמן לקבלה.** ילפינן מסוטה כדתנן במתנ':

לשבועה (דב' נצ' ט,יא) **לְמַעַן הַקִּיַּם** וגו'. ולקמן מקשי עלה: (הגמרא מקשה על לימוד משמע אמן לשבועה מהקמה) **ויאמר אמן וגו'.** והתם ייאמנו הדברים הוא דכן יאמר ה' כתיב:

אין מן הדין אמן שבועה. אם מהמקרא הזה ילפת אמן לשבועה מלמען הקים: **לית ש"מ כלום.** דבשבועה לאבות לא מצינו אמן: (בכתובים השונים המספרים על שבועת ה' לאבות לא נאמר כי האבות ענו אמן להקמה) **ויידא אמרה.** ומאיזה מקרא ילפינן:

דא. זה המקרא דכתיב **(דב' נצ' ט,יא)** **לְעִבְרָךָ** וגו' **וּבְאֲלֵתוֹ** ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר כאן והשביע הכהן וגו' וילפינן אלה אלה מסוטה שיש בו שבועה והדר ילפינן אלה מאלות שבהר עיבל דכתיב בהו וענו כל העם ואמרו אמן: פני משה מפרש כי בערבות מואב משה העביר את ישראל בברית השם ושבועתו והיה בברית הזאת הקמת תנאי ושבועה ע"י אמן כמו שבמעמד הר גריזים והר עיבל הלויים אמרו ארור וברוך וישראל ענו אמן וכך הקימו על עצמם תנאים והתחייבו בשבועה.

הערה פסוק המקור ל-**בבלי פסחים כב,** "עד שבא רבי עקיבא ודרש: **את-ה' אֱלֹהֵיךָ תִּירָא** - לרבות תלמידי חכמים." מוחלף בגמרות שונות בין פרשת ואתחנן ובין פרשת עקב, היינו הפסוקים **(א) (דברים ואתחנן ו,ג)** **את-ה' אֱלֹהֵיךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תִּירָא** **(ב) (דברים עקב ו,ג)** **את-ה' אֱלֹהֵיךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תִּירָא**

(דברים עקב ו,ג) **את-ה' אֱלֹהֵיךָ תִּירָא** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שכאן הוא יראה, שעל כל אחד חל אותו ענין, היינו יראת ה' ויראת החכמים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפנית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – זקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה = שכחה; **פיר** – דרוש הפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 דברים נצבים כט,ט

בראשית וירא כא,א: וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
בראשית וירא כא,ב: וַתֵּהָר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו לְמוֹלַד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:

וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או הענין.
פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – מרכא טפחא, יתור לרבות כפ' **רש"י** (כא,ג), **יצחק-לי** – ישמח לי – ישמח עלי. ומדרש אגדה (ב"ר נג,ח): **הרבה עקרו** ונפקדו עמה; **הרבה** חולים נתרפאו בו כיום; **הרבה** תפלות נענו עמה; לכך **רב** שחוק בעולם.

יצחק-לי – מקף כרב-מצב: (טט - א) ישמח לי – ישמח עלי
(טט - ב) **עץ יוסף**: שכל השומע יצחק וישמח על ידי לא מצד עצמי (יפ"ת)

וְהָיָה – תביר, מיעט, כנדרש ב-**מדרש רבה פר' נגו**, אמר רבי יהודה ברבי סימון אע"ג דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאווה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו.

ויתירה מכך נאמר ב-**בבלי נדה כה,ב** ... אמר רב יצחק בר אמי: אשה מזרעת תחילה (בהשפעת מלאך התאווה) - יולדת זכר, איש מזרע תחלה - יולדת נקבה, טט – כל הריונות העולם צריכים למלאך תאווה, ובפרט לבן זכר. אבל היות **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** לאברהם אבינו ב-**(בר' וירא יח,י)** **וַיֹּאמֶר שׂוֹב אֲשׁוֹב אֵלַי כֵּת צֵת חָהּ וְהַגִּיד לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ** לכן הריונה של שרה מאברהם היה ע"י כבוד ה', ממועט ממלאך תאווה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא על כל אחד חל אותו ענין או מצטרפים ביחד כדי ששרה תוכל להרות וללדת ולא יפקדו בכך, כנאמר ב-**מדרש רבה פר' נגה**, רבי יהודה אמר (טט - א) **כַּאֲשֶׁר אָמַר** ליתן לה בן, (טט - ב) **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**, לברכה בחלב (שתוכל להניקו), א"ל רבי נחמיה (הלא) [וכי עץ יוסף] כבר נתבשרה בחלב? אלא מלמד שהחזירה הקב"ה לימי נעוריה (טט – כדי שתוכל ללדת, ממילא תתברך בחלב), (טט - ג) רבי אבהו אמר נותן אני יראתה על כל אומות העולם דלא יהו מונין לה וצווחין לה עקרתא (טט – שיפקדו שהיא ילדה, ופ' רש"י על **(בר' וירא כא,ג)** **וְהִינִיחָה בְנֵי שָׂרָה**) **(בר' נג,ט)** ומהו בנים לשון רבים? כיום המסתה הביאו השירות את בניהם עמהם, שהיו אומרות: לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק! [והיניקה אותם] (ראה ב"מ פז,א), (טט - ד) ר' יהודה בשם ריש לקיש עיקר מטרין (רחם) לא היה לה, וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטרין (רחם), **המשך מדרש רבה** זה מקשר את פקידת שרה לענין של בית דין.

אמר רבי אדא בעל פקדונות אני, עמלק הפקיד אצלי חבילות של קוצים והחזיר לו הקדוש ברוך הוא חבילות של קוצים שנאמר **(שמואל א טו)** פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל, שרה הפקידה אצלי מצות ומעשים טובים, החזיר לה הקדוש ברוך הוא מצות ומעשים טובים **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** (טט – שמלית יצחק כל עם ישראל יעשה מצוות ומעשים טובים).

טט – **הקשר לר"ה** (א) לבוא לבית דין עם מצוות ומעשים טובים, ובית הדין מרומז במלה **וְהָיָה** ע"פ **שמות רבה (שנאן) פרשת וארא פרשה יב,ד** **וְהָיָה נְתוּן קָלַת וַיְבָרַךְ (שמ' וארא ט,ג)**. כל מקום שהוא אומר ויה' - הוא ובית דינו שלמעלה. **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,א)** - הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה הַמְטִיר עַל-סָדֶם (בר' וירא יט,ב)** - הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה נְתוּן קָלַת וַיְבָרַךְ (שמ' וארא ט,ג)** - הוא וסנקליטין שלו. **הקשר לר"ה** (ב) לבוא לבית דין דווקא ביום הדין שהוא ראש השנה מפורש ע"י **רמב"ן** (א) **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** – הריון; **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר** -- בלידה; לשון רבנו שלמה. ואין **פקידה** אלא לשון **זכירה** והשגחה על הנפקד, כגון **פֶקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים (בר' ויחי נג,ה)**; **פֶקֶד פִּקְדוֹתַי אֲתֶכֶם (שמ' נט,ט)** **וַיִּפְקֹד שְׁמֵשׁוֹן אֶת-אֲשֶׁתוֹ בְּגִי עֵינָי (שפטים טו,א)**, אף כאן; **הָיָה זָכַר אֶת-שָׂרָה וַעֲשָׂה לָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**. וכן הלשון בכל העקרות היולדות: ברחל - **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל (בר' וישלח כג,ב)**, ובחנה - **וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א,יט)**; וכך אמרו **(בבלי ר"ה לב,ב)**: **פקדונות הרי הן כזכרונות**. טט – בצורת לימוד לאחור ממלת זכרונות למלת פקדונות ולראש השנה. מלת זכרונות מקשרת (א) לברכת זכרונות שהיא אחת משלוש הברכות המיוחדות בתפילת מוסף של ראש השנה (מלכויות זכרונות שופרות) (ב) רמז לקריאת התורה בפרשת **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** בראש השנה ולקריאת ההפטרות בזכרון חנה בספר שמואל א פ"א.

הקשר לר"ה (ג) חישוב ממועד לידת יצחק למתי היתה פקידת שרה לפני ה'

מחזור מפורש ע' קסו: מחלוקת האם בשורת הלידה (תחילת פר' וירא) היתה בפסח (ב"ר מח,יב) או בתשרי (בבלי ר"ה יא,א) ומיד חזרה שרה לנעוריה. ומה הסיקה מתי נפקדה שרה, ולכמה חדשי הריון נולד יצחק.

דבר בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** אמר רבי יצחק כתיב **(במ' נשא ה,כ)** **וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וַיִּשְׁתַּרְהָ הוּא וְנִקְמָה וְנִנְרַעָה זְרַעוּ**, זו שנכנסה לביתו של פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו דין שתפקד (כביכול תחשד לסוטה תשתה מי המרים ותמצא זכאית), אמר רבי יהודה ברבי סימון אף על גב דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאווה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו **(בר' וירא כא,א)** **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,ב)** **וַתֵּהָר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו** מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, **בֶּן לְזִקְנָיו**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, **(בר' וירא כא,ב)** **לְמוֹלַד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים**; רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרין גרוף מביתו של אבימלך, רבי חמא אמר לשבעה שהם תשעה מקוטעים, רבי הונא בשם רבי חזקיה בחצות היום נולד נאמר כאן **מוֹלַד** ונאמר להלן **(דב' ראה טז,ו)** **כִּכְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹלַד צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם**.

עץ יוסף שבעה שהם תשעה מקוטעים כדפרש"י והאב"א לקיים גירסתנו והכי פירושו לשבעה שלמים שהם תשעה מקוטעין שאוחזים יום אחד מחדש שלפניהם ויום אחד מחדש שלאחריהם, והשני ימים חשובים כשני חדשים מקוטעים.

ענף יוסף לשבעה שהם תשעה מקוטעים. היפ"ת מחק גירסא זו. וכתב דגרסי לשבעה שהם מקוטעים. דס"ל כדאמרינן בפ"ק דר"ה דנזכרה שרה בר"ה וילדה בפסח **וְאוֹתָהּ שָׁנָה מְעוֹבֶרֶת הִיָּתָה**. ומשום דאפ"ה ליכא ז' שלמים הוצרך לומר דילדה למקוטעים (ועיין **ענף**) פ' **ענף יוסף** מתאים למהלך **בבלי ר"ה יא,א** שזכרון שרה עלה בראש השנה, ראה סיכום השוואה בין שתי הדעות.

דבר בבלי ראש השנה יא,א ... בפסח נולד יצחק מנול? כדכתיב **(בר' וירא יח,י)** **לְמוֹלַד אֲשׁוֹב אֵלַיךְ**. אימת קאי (מתי הוא עומד באיזה זמן בשנה נאמרה בשורה זאת)? אילימא בפסח וקאמר ליה בעצרת (האם מבשר בפסח שישבו בשבועות) - בחמשין יומין מי קאי ילדה (התתכן לידה ל-50 יום)? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי (האם מבשר בשבועות שישבו בסוכות) – אכתי (עדיין), בחמשה ירחי (בין סיון לתשרי) מי קאי ילדה (התתכן לידה ל-5 חודשים, למעשה 4.25 חודשים)? אלא דקאי בחג (הבשורה בסוכות), וקאמר לה בניסן (שהלידה בפסח), אכתי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"כ) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קסרים הפקדים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקדף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בשיתא ירחי מי קא ילדה (התתכן לידה ל-6 חדשים)? **תנא**: **אותה שנה מעוברת היתה** (שמוסיף חדש אדר ב). - **סוף סוף, כי מדלי מר יומי טומאה** - **בצרי להו** (תחילה היו 7 ימי טומאה וזה מקצר את השבועה חדשים!) - **אמר מר זוטרא**: **אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין, יולדת לשבעה** - **יולדת למקוטעין, שנאמר (שמואל א א, כ), וַיְהִי לְמִקְצוֹת הַיָּמִים, מֵיעוּט תְּקוּפוֹת - שְׁתַּיִם, וּמֵיעוּט יָמִים - שְׁנַיִם** (אורך תקופת שמואל 91 יום ו-7.5 שעות, שתי תקופות כ-182.5 יום, שהם ששה חדשים ירחיים ו-5.5 ימים, אבל פ'רש"י ורד"ק לְמִקְצוֹת הַיָּמִים - מיעוט תקופות - שתיים, מיעוט ימים - שניים: לששה חדשים ושני ימים (כל חדש הריון נחשב 30 יום, לכן 6 חדשים הם 180 יום ועוד 2 ימים). מכאן יולדת לשבעה שילדת למקוטעין (כמו חנה את שמואל 6 חדשים ו-2 ימים בחדש השביעי)). **בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, מנלן? אמר רבי אלעזר**: **אתיא פקידה פקידה, אתיא זכירה זכירה**: **כתיב ברחל (בר' ויצא לרבב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל, וְכָתִיב בְּרַחֵל וַחֲנָה, אַחֲרָיִךָ ה'.** **וְאֵתִיא זְכִירָה זְכִירָה מְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּכָתִיב (וי' אמר נבד) (טט על ראש השנה בְּהַדָּשׁ הַשָּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לְכֶם) שְׁבָחוּן זְכָרוֹן תְּרוּעָה.** **פקידה פקידה** - **כתיב בחנה** (שמואל א ב) **כי פקד ה' את חנה** (ולפני כן נאמר - **וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א, טט)),** **וכתיב בשרה** (בראשית כא) **וה' פקד את שרה.**

מצייאת זמן פקידת שרה בראש השנה ע"י דרשת שרשרת של מלים במשמעות דומה (כדוגמת גזרה שוה). נאמר על ר"ה (וי' אמר נבד) **שְׁבָחוּן זְכָרוֹן**, מלת זכרון מעבירה לחנה שבה נאמר ויזכרה ה', ועוד נאמר בה כי פקד ה' את חנה, מלות פקד ה' מעבירות אל (בר' ויצא כא, א) **וְהָיָה פְקִידַת-שָׂרָה.** תוצאת דרשת השרשרת כי (בר' ויצא כא, א) **וְהָיָה פְקִידַת-שָׂרָה** היה בראש השנה עליו נאמר בפר' אמר **שְׁבָחוּן זְכָרוֹן תְּרוּעָה.**

הערות בדרשת **בבלי ראש השנה יא, א** הגמרא מלמדת על משכי הריון בדרך כלל. כי לא הקשתה מחוה שילדה לשעה קלה, ולא מהכתוב (שמואל ב, יא) **וַיִּשְׁבֹּר אֶרֶוֹן ה' בַּיּוֹם עֶבֶד אֲדָם הַגִּבִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּגְרָד ה' אֶת-עֶבֶד אֲדָם וְאֶת-כָּל-בֵּיתוֹ**: **שאשתו וכלותיו ילדו באופן אחד זכר כל שבועיים, ובאופן אחר לשלושה חדשים.** וגם לא הקשתה מבני יעקב שנולדו לששה חדשים ועל כך מבוסס הפירוש שגם לוי היה איש (בן שלש עשרה שנה ויום אחד) ככתוב (בר' וישלח לד, כה) **וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאָבִים וַיִּקְהוּ שְׁנֵי-בָנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חֲרָפוֹ וַיָּבֵאוּ עַל-הַעֵיר גִּטָּה וַיַּהַרְגוּ כָל-זָכָר**: אבל הביאה הוכחה כי שמואל נולד אחרי ששה חדשים ושני ימים, ור' יוסף קרא מפרש "לעת חיה או לתשע חדשים או למקוטעין".

סיכום השוואתי בין שתי השיטות: (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, (ב) בבלי ראש השנה יא, א
(א) הבשורה הייתה בפסח, "כעת חיה" שאמר המלאך היה לפסח הבא. שרה אמנו חזרה לנעוריה מיד, בחדשים שאחרי כן קבעה קביעות, בראש השנה (א' תשרי) נפקדה – עלה זכרונה לפני ה' ובית דינו וזכתה בזכות מצוותיה ומעשייה הטובים להוושע בהריון. אותה שנה מעוברת הייתה, אי ניסן הוא חדש שמיני מראש השנה. אם ההריון היה בראש השנה היה יצחק נולד לכשבעה וחצי חדשים (היינו חדש שמיני וזה מסוכן שלא יתקיים). אבל אם נאמר שהפקידה, היינו הזכרון היה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי, והלידה הייתה בט"ו ניסן, והייתה שנה מעוברת, אז יהיה יום אחד לפני שבעה חדשים שלמים ויום אחד אחרי שבעה חדשים שלמים, וזה יהיה שבעה שהם תשעה למקוטעין.
(ב) הפקידה הייתה בראש השנה לפני הבשורה שהייתה בט"ו תשרי – חג סוכות, שרה נטמאה ואחרי שבעה ימים נטהרה והרתה בסמוך לכך היינו בערך כ"ב תשרי. בזמן הריונה היה חודש עיבור, לכן הריונה נמשך בין בערך כ"ב תשרי ובין ט"ו ניסן עת נולד יצחק בשעה ו' ביום, וארך ששה חדשים וכשלושה שבועות. זה נקרא שבעה שהם מקוטעים.

הסבר ע"פ תבניות הטעמים של **בראשית וירא כא, ב**: **וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֲתוֹ אֱלֹהִים**: **וַתַּהַר** – **טרסא**, בתפקיד שיעורי זמן הריון בדרך כלל, ושהנולד בר קיימא, ברית מילתו ביום שמיני, והבכור פדינו לשלושים יום. **וַתֵּלֶד** – **קדמא**, מלידת יצחק נלמד שאפשר שהלידה תקדים בכחשדיים ע"פ (א) **בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, א** או שתקדים בשלושה חדשים ע"פ (ב) **בבלי ראש השנה יא, א** והנולד יהיה בר קיימא.
לְמוֹעֵד – **זקף-גדול**, בתפקיד שלוש. ע"פ **בבלי ראש השנה יא, א** ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב (בר' וירא יח, ד) **לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֶלְיָךָ**. מלת **לְמוֹעֵד** בכתוב זה משמעה אחד משלושה רגלים. הגמרא נשארת בכך שהבשורה לשרה הייתה במועד – חג הסוכות והלידה בט"ו פסח. רגל אחד בלבד אחרי הבשורה. אבל ע"פ **בראשית רבה (וילנא) פרשה נגו, (בר' וירא כא, ב) לְמוֹעֵד** – **זקף-גדול**, בתפקיד שלושה רגלים. הבשורה הייתה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. הזכירה הייתה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי והלידה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. בין הבשורה והלידה עברו כל הפסח של הבשורה, שבועות, סוכות - שלושה רגלים, או שבועות, סוכות, וברגל השלישי נולד יצחק. וזה שבעה חדשים שהם תשעה מקוטעים. אפשר שיש לכך השלכה הלכתית לענין בל תאחר כגון בהבאת נדרים ונדבות עד שלושה רגלים. הסבר אחר למלת **לְמוֹעֵד** וטעם זקף-גדול. **לְמוֹעֵד** – המלה מדברת על מועד הבשורה.
לְמוֹעֵד – **עץ יוסף** המכוון ליציאת מצרים, שעמד זכותו (של יצחק) לבניו להצמיח זמן גאולה בשעה וזמן לידתו (נוה"ק), וכן מהרז"ו וכמ"כ במכילתא בעצם היום הזה יצאו וגו' מו' שעות ולמעלה וכמ"ש פ"א פ"ט ע"פ "בעצם היום הזה נמול אברהם" בגבורת השמש בחצי היום. אם יצחק נולד בט"ו ביום אז הבשורה שהיתה בשלישי למילה, היתה ב-ט"ו ניסן (ולא כסוכרים שבי"ד ניסן). לכן מלת "מועד" אינה מכוונת לברית המילה של אברהם. אלא עשויה להיות מכוונת **לְמוֹעֵד** – המכוון לברית בין הבתרים,
לְמוֹעֵד – הגאולה העתידה, עתידים להגאל ב-ט"ו ניסן כנאמר (מיכה ז, טו) **כִּי־יָמִי אֶצְטַח מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם אֲרָצֵי נְפִלְאוֹת**:

ע"פ **אור החיים לזקנינו** ... כי חסר בעת הלידה נפש מעולם העליון להוליד ולא היתה לו אלא מעלמא דנוקבא, יכוין הכתוב כי ילדה אז, וגם ילדה בו הכנת לידה אחרת לזקנה שנית של אברהם וגו' **וַתֵּלֶד** וגו' הודיע שילדה לשני זמני זקנתו האחד הוא עת לידתו, והשניה היא ההכנה לעת זקנה אחרת של אברהם שהוא זמן העקידה.
ע"פ **אור החיים לזקנינו** – אתנח, מגביל ללמד שבלידה זאת של יצחק הוא היה עם נפש מעלמא דנוקבא, המוגבלת לעומת נפש מעלמא דדוכרא. אבל **וַתֵּלֶד** – **קדמא**, מלמד שבלידה זאת הקדימה הכנה ללידה אחרת שתרחש בעת העקידה של יצחק.
לפיכך **וַתַּהַר** – **טרסא**, יהיה בתפקיד בעל בחינה נעלה, כעין מחיצות של עולמות רוחניים עלמא דנוקבא, מעלמא דדוכרא. בעת עקידת יצחק תצא ממנו נפש מעלמא דנוקבא ותהיה בו לידה שניה שבה תיכנס בו נפש מעלמא דדוכרא. ע"כ ע"פ **אור החיים**.
בן – טפחה בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

שְׁרָה לְאַבְרָהָם בֵּן - דרגא תביר טפחא - קבוצת פרטים מצטרפים לענין המאופיין ע"י **לְזַקְנֵינוּ** – אתנה, בתפקיד הגבלות המאפינות את הכתוב לפניו **בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, ... (בר' וירא כא,ב) שְׁרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזַקְנֵינוּ** (טט – אפיון מגביל א) מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, (טט – אפיון מגביל ב) **בֵּן לְזַקְנֵינוּ**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ע"פ **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית וירא פכ"א בֵּן לְזַקְנֵינוּ** - שתי מלות הן זיו איקונין, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לאביו, (טט – אפיון מגביל ג) **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא סימן לז (בר' וירא כא,ב) וַתֵּהָרַת שְׁרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזַקְנֵינוּ**. הקיש עיבורה ללידתה, מה עיבורה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, (טט – אפיון מגביל ד) חזקיה בר חייא אמר מהו **לְזַקְנֵינוּ**, טוחן ולא פולט, (טט – אפיון מגביל ה) **לְזַקְנֵינוּ** שהיה זקן הרבה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – התלים ק"ט, ט"ט; טעמי המקרא ובעל-פה, התשע"ח; **תמצית התשערת**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים (נצי"ם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקור פשט** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 דברים נצבים כט"ז (התשע"ה)

דברים נצבים כט"ז, כ: – [ז] פן-יש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבת אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הנונים ההם פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: [יח] והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשרותי לבי אלך למען ספות הרנה את-הצמאה: [יט] לא-יאבה ה' סלת ל' כי אז יעשן אפה ה' וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל-האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את-שמו מתחת השמים: [כ] והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל פכל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה:

(כט"ז) פן-יש בכם – מונח תלישא-גדולה **איש או-אשה** – מונח גרשיים **או משפחה או-שבת** – דרגא מונח רביע

תבנית הטעמים הנ"ל היא כעין הרכבה של שתי תבניות: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבת** – מונח גרשיים ... [מונח] רביע

(ב) **או משפחה או-שבת** – דרגא מונח רביע

נפרט: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבת** – מונח גרשיים ... [מונח] רביע, כעין יצא מן הכלל ונראה מההסבר להלן שיצא ללמד על

עצמו. פי' [אשל אברהם] על [רש"י]. **פן-יש בכם** – פ[רש"י] שמא – לפני כן ביאר את הענין, וכעת מבאר את המלה, שאין פירוש **פן**

מלשון אזהרה, כבכל מקום, אלא פירושו: "שמא" ישנו דבר זה. (אבל אפשר שזה נלמד מהמקף של **פן-יש** כרב-מצב משמע "פן" (א)

בד"כ משמעו אזהרה (ב) באופן יוצא דופן משמעו שמא

או משפחה או-שבת – דרגא מונח רביע, רמז לאבדן "תמים תהיה עם ה'" שארע לאדם הראשון ונכנס בו התחכמות. מבאר **אור החיים**

(דב' נצ' כט"ז) מהות התחכמות המרומזת כאן, לר' עקיבא בשבועה (אלה) צריך שלבו ופיו יהיו שווים. **מתחכם** הפלוני וסבור לכרות ריבוי

העונש לעשותו מועט עליו ועל בניו כמה שמבטל בלבו השבועה ...

אכן כוונת הכתוב הוא לבל יחשוב אדם בדעתו להקל מעליו עול העונש ויסבור בדעתו שאינו עושה עול בזה אלא משתדל בשכלו

לבל יתחייב בכל הקלות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבור פי ה' גדולה וקטנה, וכנגד זה אמר הכתוב פן-יש בכם שרש פרה ראש

ולענה פירוש שעתה אינו אלא שורש, ומודיע שממנו יפרה ראש ולענה כאשר אבאר, ופירש הכתוב מה הוא השורש ואמר **(דב' נצ')**

כט"ז) והיה בשמעו את-דברי האלה, אמר והיה לשון שמחה כי ישמח בשומעו שהדבר חיובו הוא מצד האלה שזה יגיד שזולת

האלה לא יתחייב, **(דב' נצ' כט"ז) והתברך בלבבו** שיבטח שלא תבא עליו הקלה בסיבת לבבו על זה הדרך, **(דב' נצ' כט"ז) לאמר**

פירוש יאמר **שלום יהיה-לי כי בשרותי וגו'** פירוש הגם שישביעם משה ויענה אמן **הוא יבטלנו בלבבו**, והעיקר בשבועה הוא הלב,

וכדברי ר' עקיבא שאמר (שבועות כ"ו) **האדם בשבועה שצריך שיהיה לבו ופיו שוים**, וכל שמבטל בלבו הגם שמוציא בשפתיו אין אנו

הולכים אלא אחר מחשבת הלב, והוא אומרו **כי בשרותי לבי אלך** כי העיקר שתלוי בו ענין השבועה הוא הלב ולזה כינה לו

השרירה, **ובמה שלא יקבל השבועה בלבו לא יתחייב כל העונש האמור** בין על עצמו לא יתחייב אלא עונש עבירה אחת כמו שכתבנו,

בין הבנים בניו לא יחייבם בכח שבועתו, בין בענין הערבות על הזולת, והוא אומרו **למען ספות הרנה את-הצמאה** פירוש ספות ל'

כריתה, ופירוש רוח הוא כינוי לריבוי, וצמאה הוא כינוי למועט, והכוונה **שמתחכם** לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט כמה **שמבטל**

בלבו השבועה:

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט"ז) פן-יש בכם, זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית **אשר לבבו פנה היום** ותהיה

מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד **פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה** ותפירה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה

למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי

כלומר מה לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה (כדעת ר' עקיבא שבלי קבלה שבלב אין תוקף לשבועה) וא"כ **(דב' נצ' כט"ז) בשרותי לבי**

אלך למען ספות הרנה כלומר שירצ' להוסיף חטאיו' שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה

עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על

הברית לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמודו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות

הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא ינין לו ולא נכד

בעמו, והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

גם כאן **(דב' נצ' כט"ז) והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי** פלוני מתרחק מיצר הרע לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל

ועריות. אבל מוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

שבועת משה אינה שבועה פרטית אלא שבועה על דעת הציבור שאינה מתבטלת באי קבלה בלב, ולא מועילה התחכמות. היא כמו צווי

מחלט של ה' לאדם הראשון לא לאכול מעץ הדעת, גם לא חצי שיעור.

(כט"ז) פן-יש בכם – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסותרות והנגלות מהם עד עברם את

הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסותרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן כי

נענשים הרבים על הכל, כפירש **[רבינו בחיי] (דב' נצ' כט"ז) הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו**. כתב רש"י ז"ל: נקוד על

לנו ולבנינו ועל עיני ד"עדר", לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים

ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא **[הירושלמי (סוטה ז,ה)]** שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסותרות,

אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסותרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא

ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: **בכם** הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסותרות. ופירוש " **בכם** הותרה

הרצועה" שאתם **לוקים עכשיו על הנסותרות**. ויש שפירש **בכם** הותרה הרצועה" כשאמר משה **בכם**, כלומר **פן-יש בכם** אז הותרה

הרצועה להענש על הנסותרות.

פן-יש בכם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסותרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות

כפ' **[רבינו בחיי]** מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לנו ולבנינו עדר** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה

נתחייבו בנסותרות, והיה ראוי לינקד לה' **אלהינו** ("א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסותרות לה' לברו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא = מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק = תיקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

השם לינקד ונקד **לָגוּ וּלְבַנְיָנוּ** (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד עיי"ן (במלת **עַד**) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט, כח: הַנִּסְתַּרְתָּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ וְהַגִּלְתָּ לָנוּ וּלְבַנְיָנוּ עֲדֵעֲוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

דברים נצבים ליט: העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בתיים למען תתנה אתה וזרעך:

העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת א' ה' ה' המהווים שם אהו"ה, יש המכנים אותו שם בינה, יש המכנים אותו שם הדעת, יש המכנים אותו אור הגנוז, שם המחיה את הבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועותיה, שם המניע כח המצמיח, כח הצומח, שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" "את השמים ואת הארץ"

רש"י (יט) העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי

(ז) **בכם בכל זאת** (ראה ספ"ד שו). **דבר אחר (ח) (שם): העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ וגו'** – אמר להם הקדוש ברוך

הוא לישראל: **הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמא שנו את מדתם? שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "זורח השמש ובא השמש" (קה"א, ט) – החיות והתנועה מכה השם אהו"ה המאומז בר"ת)?** **הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמא שנתה מדתה? שמא זרעתם אותה ולא צמחה? או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים (ט) – החיות וכח הצמיחה מכה השם אהו"ה המאומז בר"ת)?** **ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכינן אין מקבלינן שכר, ואם חוטאינן אין מקבלינן פורענות** – לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).

שפת"ח (ז) רצונו בזה (ט) – שיהיו עדי התראה והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.

(ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ע"פ רש"י ושפת"ח **העלתי** – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמא יעשו עבירות.

העלתי – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת

בכם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... **שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה**

בכם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **את-השמים ואת-הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועותיה כפ"רש"י "זורח השמש ובא השמש" (קה"א, ט), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעתם הארץ וצמיחה מהמין שזרעתם

העלתי – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת

בכם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... **שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה**

רש"י ובחרת בתיים – אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

ובחרת בתיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) **ובחרת בתיים** – תנא רבי ישמעאל, **ובחרת בתיים** – זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תתנה אתה** כתיב"י [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תתנה – מרכא טפחא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו

למען תתנה אתה – מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לטוב על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תתנה אתה** כתיב"י [שם שם]:

דברים ואתחנן דכו: העידתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ פ"י אבד תאבדו מיהר מעל הארץ אשר אהם עבירים את-הנרצו שמה לרשתה לא-תמארגו ימים עליה פ"י השמד תשמדו:

בכם היום – קדמא ואולא רמז לכעין כלל ואחריו אשר אהם – קדמא ואולא רמז לכעין כלל

דברים נצבים ליח: הגדתי לכם היום פ"י אבד תאבדו לא-תמארגו ימים עליה אהם עביר את-הנרצו לכוא שמה לרשתה:

דברים נצבים ליט: העלתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בתיים למען תתנה אתה וזרעך:

מפר' ואתחנן ומפר' נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם:

משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה <- חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' <- פן יאבדו מארץ-ישראל <- פן ישמדו בכלל

ב"ה טוב טועם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשוט** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 דברים נצבים כט, (התשע"ו)

דברים נצבים כט, טפכם נשיכם ונרף אשר בקרב מתניף ער שאב מימיך:

נפתח בהסבר הרבוי הנובע מהקשר התוכני לפסוק הקודם **(דב' נצ' כט, ט)** **כל איש ישראל: (דב' נצ' כט, ט) טפכם נשיכם**

(רמב"ן) ... והזכיר עוד הטף והנשים והגרים וחוטבי עצים ושואבי מים אשר להם מערב רב. והביא שם הטף, להביאם בברית, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, או כדי לזכותם כטעם שאמרו בהקהל (חגיגה ג, א).

(דב' נצ' כט, ט) כל איש ישראל: – סלוק מפסוק (כט, ט) **(דב' נצ' כט, ט) טפכם נשיכם** – מונח זקף-קטן והוא תיאור, אם אחריו הייתה

פעולה או מצווה זה היה תבנית של לימוד אלפניו ולאחריו. כאן זה תיאור **(ונרף אשר בקרב מתניף)**. אפשר שגם זה בתפקיד

לימוד אלפניו, כפי ה-**(רמב"ן)** והביא שם הטף, להביאם בברית, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, אלו **(דב' נצ' כט, ט) כל**

איש ישראל: בשעת הקהלתם ע"י משה ולעתידי לבוא, וזה יתאים לטעם טפחא במלת **כל** ללא מרכא לפניו, בתפקיד שני ורבוי, היינו מדור נוכחי לדורות הבאים.

מכאן מתחיל נושא מרכזי בפסוק זה והוא מעמד הגרים והגבלת תפקידיהם בימי משה וממנו למד יהושע **(רמב"ן)** ורבותינו אמרו **(יבמות עט, א)** שבאו קצת כנענים בימי משה כדרך שבאו בימי יהושע ונתנם חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמשכן ה'. ואין הכוונה לומר שרמו אותם, אבל באו אליו להשלים עמו, כי כן המשפט כאשר ביארנו (לעיל כ יא). וכך מצאתי במדרש תנחומא **(נצבים ב)**, ללמדך שבאו אצל משה ולא קבלם. כלומר שלא יכלו לרמותו לכרות להם ברית, אבל **עשאם** מיד **חוטבי עצים ושואבי מים:**

(תורה תמימה) (דב' נצ' כט, ט) מחטב עציך וגו' - הנתינים גזר משה על חתונם לההוא דרא שנאמר מחוטב עציך וגו' ואתא דוד וגזר עליוהו לכולי דרי' (יבמות עט, א):

(תורה תמימה הערה ח) הנתינים הם הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע ובוזה הטעוהו ליהושע כנודע בכתוב, ולכן נתנם לחוטבי עצים למוכח כדכתיב (יהושע ט) ויתנם יהושע ביום ההוא לחוטבי עצים ולשואבי מים, ועל שם נתינה זו נקראו נתינים, ודוד המלך גזר עליהם שלא להתחתן בהם מפני שהכירים לאכזרים ואין זה ממדות ישראל כשרים זרע אברהם [ע"ל בפי' ראה בפי' י"ג ונתן לך רחמים], ואמר כאן על זה **דגם כאלה שהיו בימי משה**, כלומר עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איוז פניה, **גזר משה עליהם שלא להתחתן בהם**, ומדייק זה מדקריניהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפיהו (בחצי פסוק לעצמם, בין אתנח לסלוק) ש"מ לאו בכלל ישראל הם ולא בכלל גרים אלא עבדים ועבדים פסולים ניהו, ואמנם הוא גזר רק לאותו הדור, מפני שהיה חושב שלדורות הבאים ישתנה טבעם מלהיות אכזרים, אבל דוד שכבר ראה דורות הבאים והכירם ככ"ז לאכזרים גזר עליהם עד עולם, כך נראה לפרש:

מקורות אחדים להגעת גויים למשה ומה עשה עמם.

(מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נצבים סימן ב) ... והקב"ה אינו כן כי רחמיו על כל מעשיו על הזכרים ועל הנקבות ועל הצדיקים ועל הרשעים שנאמר (דב' נצ' כט, ט) מחטב עציך ער שאב מימיך: מחוטב עציך אמר רבי יצחק בן טבלי מלמד שבאו הגבעונים אצל יהושע בן נון וקבלן שנאמר **(יהושע ט)** ויעשו גם המה בערמה וגו' מהו גם המה ללמדך שבאו (הגבעונים? בנוסף לאחרים) אצל משה ולא קבלן.

(מדרש תנחומא) דורש שבאו הגבעונים בימי משה ולא קבלן. אבל באו אחרים, כגון מעבדים במצרים שיצאו עם ישראל, ומשה קבלן למרות שה' אמר לו לא לקבלן. ואחר-כך הם היו הערב רב שהזיק לישראל, ראה ויקרא רבה להלן.

[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יד] (שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם מאה ועשרים רבוא דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר מאתים וארבעים רבוא. ר' נתן אומר שלש מאות וששים רבוא: **[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב]**

(שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם מלמד] שעלו מהן גרים ועבדים [שלשה] כיוצא בהן. **[שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יח]**

הכשרים שבמצרים באו ועשו פסח עם ישראל ועלו עמהם, שנא' **(שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם**, **[שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ]**

(שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם ולא עוד אלא שכמה עשירים היו בהם כמה חכמים וכמה בעלי אומניות שנאמר **(שיר השירים ד)** שלאחך פרדס רמונים כמה אנשים ונשים וטף היו שנאמר **(דמית ג)** וכל שוביהם החזיקו בם, **[מירגליות) פרשת אמור פרשה כז]**

רב הונא ורב אידי בש' ר' שמואל בר נחמן מוצלין היו ישראל מאותו מעשה, שאילו עשו ישראל את העגל היה להן לומר אלה אלהינו ישראל, אלא הגרים שעלו עם ישראל ממצרים, **(שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם**, הם עשו את העגל, והיו מונין להן ואומרין להן **(שמ' תשא כב, ד) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל**.

[ילקוט חדש כפיים ושדים ומזיקים נחש רוחות קליפות סטרא אחרא, לז] הא דכתיב (שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם. מאי ערב רב, אילו היו כמה אנשים אתי שפיר, אבל באמת לא היו רק מצריים, מאי ערב רב. אלא החרטומים שראו נפלאות השם, באו אל משה להתגיייר. אמר הקדוש ברוך הוא, לא תקבלם. אמר משה, רבוננו של עולם, כיון שראו גדולתך באו להתגיייר, מיד קבל אותם.

[שו"ת משנה הלכות חלק ט סימן רלז] ... וודאי שיש מצוה לקרב ולאהוב את הגרים אבל אין זה מחייב להתחתן עמהם והרי משה רבינו קבל כמה גרים דכתיב (שמ' בא יב, לח) וגם-יערב רב עֵלָה אֲתָם וְצֹאן וְקָדָר מְקַנָּה כְּגַד מְאֹד: ואפ"ה לא נתערבו בהם ולא התחתנו עמהם בני ישראל, והגם דליכא איסור להתחתן עמהם ח"ו,

ונרף – מונח זקף-קטן במלה אחת, וכעין מידה י"ח מל"ב מידות של רבי אלעזר הן ר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. בימי משה היו עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איוז פניה, **גזר משה עליהם שלא להתחתן בהם**, ומדייק זה מדקריניהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפיהו (בחצי פסוק לעצמם, בין אתנח לסלוק). ומניין לנו ש-**נרף** שכאן נתגיירו שלא לשם שמים?

(דב' נצ' כט, ט) נשיכם ונרף – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנח) בתפקיד היקש מימי משה לימי יהושע בגרים שלא לשם שמים. ובתפקיד דבר חוזר וקורה כפירש ב-**[חותם המלך – מגילת אסתר, הרב משה סופר ע' שיד, אוצר החכמה]** ד"ה רצויו לרוב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערת: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מקפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקפץ** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אחיו ... שהיה מרדכי בבחינת משה ע"ה, וגם הוא קבל ערב רב [כמש"כ] (**אסתר ת,יז**) "ורבים מעמי הארץ מתייהדים" והנה גם המה היו למכשול עון לישראל להכשילם בכמה עבירות כדרכם של ערב רב, קשים גרים לישראל (יבמות מז,ב) אפילו גירי אמת, מכל שכן הם שהיו רק גרי פחד מרדכי, וכתוב (ישעי' נד, טו) "מי גר אתך עליך יפול". לכן לא נחה ממנו (מרדכי) דעת מקצת סנהדרין וגו'.

(דב' נצ' כט,י) **מחניף** – אתנח (מחצי פסוק קודם) **מחטב עציף** – מונח זקף-קטן ותוכנו תאור או פעולה ואחריו **עד שאב מימיה** תיאור או פעולה. אפשר שזה בתפקיד לימוד אלפניו ולאחריו. משה רבנו הכיר כי **יגרה אשר בקרב מחניף** אלו הגרים בדורו, שלא לשם שמים ובלימוד אלפניו מ-**(דב' נצ' כט,י)** **מחטב עציף עד שאב מימיה** לומדים כי נתנן חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמשכן.

(דב' נצ' כט,י) **מחטב עציף עד שאב מימיה**:

(דב' נצ' כט,י) **עד** – טפחא, שנוי ורבוי שמשנה שינה את מעמד ומלאכת הגרים שבאו אליו ממה שהם היו בגיותם אל **(דב' נצ' כט,י)** **מחטב עציף עד שאב מימיה**:

שאב מימיה – מרכא סלוק, טעם סלוק מגביל וטעם מרכא מרבה, ביחד מלמד על רבוי הגבלות. וטעם **שאב** – מרכא (=מאריך) מרבה הגבלות, כאן גם מרחיק גרים אלו שישראל לא יתחננו עמכם בנוסף לטעם **מימיה** – סלוק שמגביל מלאכתם בישראל ל-**(דב' נצ' כט,י)** **מחטב עציף עד שאב מימיה**:

דברים נצבים לא; ויהי כי-יבאו עליך כל-הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחתה ה' אל-היך שמה:

יהי כי-יבאו עליך – תרסא קדמא ואולא, כעין פרט וכלל מלמד ופרט בתראה לפתור הפרט קדמאה, הפרט בתראה: **כל-הדברים האלה** – מונח רביע **הברכה והקללה** – פשטא זקף-קטן

(א) רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים ע"פ מהר"ו כעין אם כל המידות מידה סתום שבא לגלות, תדע בעתיד כי בהשגחה פרטית אמת הדברים מתוך שבאו עליך הברכה ואחריה הקללה
(ב) **כל-הדברים האלה** – מונח רביע, כעין רישום מקוצר הכולל הברכות והאזהרות החל ב-**(דב' א,א)** **אלה הדברים** – מונח רביע, שהוסבר במקומו.

דברים נצבים לד; אם-יהיה גדתה בקצה השמים משם יקבצך ה' אל-היך ומשם יקחה:

בבלי יומא פז,א כל המזכה את הרבים – אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים – כמעט אין מספיקין בידו לעשות תשובה. הרב שטרם מאורות הדר, התשס"ו בשם הרבי מרוזין מספקים לו הזדמנויות לעשות תשובה.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, מאי טעמא – כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן, שנאמר **(תה' טז,י)** **גין לא-תעזב נפשי לשאול לא-תתן חסידך לרצות שחת:**

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה – שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר **(משלי כח,יז)** **אדם עשק בדם-נפש עד-גור-זנוס אל-יתמכו-בו:**

הרב שטרם מאורות הדר, התשס"ו בשם ? כל המחטיא את הרבים, בתשובתו גורם לחזרה בתשובה לכל שהחטאו על ידו, כי נאמר **(דברים נצבים לד,ד)** **אם-יהיה גדתה בקצה השמים משם יקבצך ה' אל-היך ומשם יקחה:**

אם-יהיה – מקף בתפקיד רב-מצב (א) ספקו למחטיא הזדמנויות ולא חזר בתשובה הוא ותלמידיו לא עולים (ב) המחטיא חזר בתשובה. במצב (ב) יתקיים

אם-יהיה גדתה – מרכא טפחא, יתור לרבות על כל המחטיא את הרבים שחזר בתשובה ומקובץ ע"י הקב"ה, שגורם שגם את אלו שהודחו על-ידו יחזרו בתשובה, ויקובצו ע"י הקב"ה.

דברים נצבים לו; וימל ה' אל-היך את-לבבך ואת-לבב זרעך לאהבה את-ה' אל-היך בכל-לבבך ובכל-נפשך למען חייך:

(דב' נצבים לו,י) **וימל** – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרומוז ב-**ה' אל-היך את-לבבך** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

וה' **יאר** – קדמא, מקדים בהארת פנים שווה במתנה לכל אחד מהארת בחינת פנים העליונים, כנאמר ב-**ספרי פסקא נא** יתן לך מאור פנים, ר' נתן אומר זה **מאור שכניה**, ... ד"א **יאר** זה **מאור תורה** וגו'. ונאמר ב- **אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן- פרק ד' דף קו ...השכל מתבונן בהתבוננות חיצונית - תתאה, זו בחינת הדעת. לעומת התבוננות מעומקא דליבא למעלה מבחינת הדעת בגדולת ה' היא בחינת מתנה נתונה מאת ה' מן השמים מהארת בחינת פנים העליונים כש"כ (במד' נשא ו,כח) יאר ה' א פניו אליך (ויחנך):** וכש"כ **(דברים**

נצבים לו,י) **וימל** – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרומוז ב-**ה' אל-היך את-לבבך** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

יאר – קדמא, וקודמת לקדימה הנ"ל העמדת אמונה המביאה להתבוננות כמו שכתוב ב-**אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן- פרק א' להודיע לבני אדם גבורתה של תורה. ולהודיע לבני אדם גבורתה של תורה שבע"פ וכחה עזו. פירש שלמה המלך ע"ה חגרה בעוז מתניה וכי' (משלי לא) . מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הניצב ועומד עליהם. והם המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו.... הנה אמונה זו נקראת בשם בחינת מתניים דבר המעמיד ומקיים את הראש הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה בבחינת עולם שנה נפש.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט; שם; טעמי המקרא והתורה; התשע"ח; **מצבת המשברות**: **אתחז**, **סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים הפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא פשטא; מרכא – מאריך; רבוי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – טרחא – שני משמעות, רבוי מתפוט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנוח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכהה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

הַאֲרִץ כל עברות שבתורה נפרעין ממנו וזו ממנו ומקורביו שני' (קהלת ה) **אַל־תִּתֶּן אֶת־פִּיךָ לְחַטֵּי אֶת־בְּשָׁרְךָ** ואין בשרו ואין בשרו קרובו שני' (ישעיהו נח,ח) **וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֶּם**: כל עברות שבתורה תולין לו לשנים ולשלשה דורות וזו לאלתר שני' (זכריה ה,ד) **הוֹצֵאתִיה נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת הוֹצֵאתִיה מִדְּ** (זכריה ה,ד) **וּבָאָה אֶל־בַּיִת הַגָּבֹהַ** זה משביע לשקר ויודע שאין לו בידו וגונב דעת הבריות (זכריה ה,ד) **וְאֶל־בַּיִת הַנְּשַׁבֵּעַ בְּשֵׁמִי לִשְׁקֹר** אחת האפשרויות היא שהנטען אינו מהימן, ולכן בית הדין משיביע את הטוען ומתברר שהוא לא מהימן) **כַּמְשַׁמְעוּ כָל עֲבִירוֹת שִׁבְתוֹרָה בַּמְמוֹנָה** וזה בממונו ובגופו שני' (זכריה ה,ד) **וְלִנְהָ** בא וראה שדברים שאין האש אוכלתן שבועת שקר מכלה אותן .

[הלכה ג] אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד (ומתחייב לשלם) אם אמר נשבע אני, אומרים (בבית הדין כמו ש- **במ' קרח טז,כו**) **וַיִּדְבֹר אֶל־הַעֲדָה לֵאמֹר** זה לזה **(במ' קרח טז,כו)** **סִוְרוּ נָא מֵעַל אֱלֹהֵי הָאֲשֵׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה** (חזון יחזקאל: הרשעים קאי על הנשבע ועל המשביע, מלמד שחלה השבועה על שניהם, ששניהם נענשים בה, שלא דקדק לממנו ממנו ביד איש נאמן, וע"י כך נתגלגל ובא חלול השם) (מוצאים הצבור נשואים רק הדיינים)

[הלכה ד] משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה **[חזון יחזקאל]** שצריך לאתפסי חפצא בידיה (שבועות לח,ב) ספר או תפילין כדליה להלן משבועה שהשביע אברהם (לאליעזר) שני' **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ** אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעים אותך אלא על תנאי שבלבנו וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם לא על תנאי שבלבכם אני משביע אתכם אלא על תנאי שבלבי (על תנאי בית הדין) שני' **(דב' נצ' טז,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם** (חסדי דוד, הרב דוד פרדו: לא כמו שאתם חושבים איזו מרמה וערמה כי ההיא דקני דרבא (לוה שמסר קנה עם מטבעות למלוה להחזיק ואח"כ החזירו, ועל זה אמר שהחזיר לו החוב)) וגו' **(דב' נצ' טז,ג)** **כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה** וגו'

בעזרת **[חזון יחזקאל]** איך יודעים שהשבועה בבית הדין היא על דעת בית הדין ועל דעת המקום?
 תבנית הטעמים של **(דב' נצ' טז,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם** – (סלוק) מרכא טפחא עשויה ללמד כדעת ר' יהודה הדורש סמוכים רק במשנה תורה (ספר דברים) לפסוק הקודם, שממנו נביא לענין הפסוק הנוכחי. פסוק **(דב' נצ' טז,ג)** **וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלְיַעֲקֹב**: מלמד על שבועת ה' לאבות, היינו שבועה על דעת ה'. ואברהם אבינו השביע את עבדו להביא כלה ליצחק אבינו על דעת ה' ועל דעת אברהם אבינו כנאמר **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ** בלי להתחשב בדעת העבד על הענין, (כפ' **רש"י**) **(בר' ח"ש כד,לט)** **אֲלֵי לֹא־תִלְךָ הָאֵשָׁה אֶתְרִי**: - אלי כתיב (טט: בלי נקוד המסורה אפשר לקרוא א"ל), בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך:). ואפשר שע"י תבנית הטעמים של **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד כענין היקש ילמד למקומות אחרים בתורה לענין שבועה בבית דין שהיא על דעת המקום ועל דעת בית הדין ולא על דעת הנשבע.

עיינן **[בבלי שבועות לח, ב]** (פ"ו,מ"א שבועת הדיינין) **מתני'**. שבועת הדיינין. הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה, **גמרא**. היכי משבעינן ליה? אמר רב יהודה אמר רב: משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב: **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**. אמר ליה רבינא לרב אשי: כמאן? כרבי חנינא בר אידן, דאמר: בעינן שם המיוחד! אמר ליה: אפי' תימא רבנן, **דאמרי**: בכינוי, ונפקא מינה - **צריך** לאתפושי חפצא בידיה, וכדרבא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע **בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**, (רש"י: ולא התפסו חפץ ...) נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. ואמר רב פפא: האי דיינא דאשבע בתפלין, נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. והלכתא כוותיה דרבא, ולית הלכתא כוותיה דרב פפא. הלכתא כוותיה דרבא, דהא לא נקיט חפצא בידיה; ולית הלכתא כוותיה דרב פפא, דהא נקיט חפצא בידיה. שבועה מעומד, תלמיד חכם - מיושב. שבועה בספר תורה (רש"י: בספר תורה - ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה והא אמרן ארור בו שבועה), תלמיד חכם - לכתחלה בתפלין. ת"ר: שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה, **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד]** **נוסח השבועה** [רמב"ם שבועות פ"א, ה"ט] כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל ... [ה"י] ... משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל והמקור לזה **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**

(דב' נצ' טז,ג) **וְלֹא אֶתְכֶם** – (סלוק) מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שבועת הדיינין על דעת הדיינין והעשויה להתרחב, הרחבה אחת – סמוכין להביא מפסוק קודם שבועה על דעת המקום ועל דעת בית הדין לפסוק זה.

(דב' נצ' טז,ג) **וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלְיַעֲקֹב**: מלמד על שבועת ה' לאבות, היינו שבועה על דעת ה'. ואברהם אבינו השביע את עבדו להביא כלה ליצחק אבינו על דעת ה' ועל דעת אברהם אבינו כנאמר **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ** בלי להתחשב בדעת העבד על הענין, (כפ' **רש"י**) **(בר' ח"ש כד,לט)** **אֲלֵי לֹא־תִלְךָ הָאֵשָׁה אֶתְרִי**: - אלי כתיב (טט: בלי נקוד המסורה אפשר לקרוא א"ל), בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך:). ואפשר שע"י תבנית הטעמים של **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד כענין היקש ילמד למקומות אחרים בתורה לענין שבועה בבית דין שהיא על דעת המקום ועל דעת בית הדין ולא על דעת הנשבע.

עיינן **[בבלי שבועות לח, ב]** (פ"ו,מ"א שבועת הדיינין) **מתני'**. שבועת הדיינין. הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה, **גמרא**. היכי משבעינן ליה? אמר רב יהודה אמר רב: משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב: **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**. אמר ליה רבינא לרב אשי: כמאן? כרבי חנינא בר אידן, דאמר: בעינן שם המיוחד! אמר ליה: אפי' תימא רבנן, **דאמרי**: בכינוי, ונפקא מינה - **צריך** לאתפושי חפצא בידיה, וכדרבא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע **בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**, (רש"י: ולא התפסו חפץ ...) נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. ואמר רב פפא: האי דיינא דאשבע בתפלין, נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. והלכתא כוותיה דרבא, ולית הלכתא כוותיה דרב פפא. הלכתא כוותיה דרבא, דהא לא נקיט חפצא בידיה; ולית הלכתא כוותיה דרב פפא, דהא נקיט חפצא בידיה. שבועה מעומד, תלמיד חכם - מיושב. שבועה בספר תורה (רש"י: בספר תורה - ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה והא אמרן ארור בו שבועה), תלמיד חכם - לכתחלה בתפלין. ת"ר: שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה, **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד]** **נוסח השבועה** [רמב"ם שבועות פ"א, ה"ט] כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל ... [ה"י] ... משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל והמקור לזה **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**

[הלכה ז] משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה **[חזון יחזקאל]** שצריך לאתפסי חפצא בידיה (שבועות לח,ב) ספר או תפילין כדליה להלן משבועה שהשביע אברהם (לאליעזר) שני' **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ** אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעים אותך אלא על תנאי שבלבנו וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם לא על תנאי שבלבכם אני משביע אתכם אלא על תנאי שבלבי (על תנאי בית הדין) שני' **(דב' נצ' טז,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם** (חסדי דוד, הרב דוד פרדו: לא כמו שאתם חושבים איזו מרמה וערמה כי ההיא דקני דרבא (לוה שמסר קנה עם מטבעות למלוה להחזיק ואח"כ החזירו, ועל זה אמר שהחזיר לו החוב)) וגו' **(דב' נצ' טז,ג)** **כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה** וגו'

בעזרת **[חזון יחזקאל]** איך יודעים שהשבועה בבית הדין היא על דעת בית הדין ועל דעת המקום?
 תבנית הטעמים של **(דב' נצ' טז,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם** – (סלוק) מרכא טפחא עשויה ללמד כדעת ר' יהודה הדורש סמוכים רק במשנה תורה (ספר דברים) לפסוק הקודם, שממנו נביא לענין הפסוק הנוכחי. פסוק **(דב' נצ' טז,ג)** **וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלְיַעֲקֹב**: מלמד על שבועת ה' לאבות, היינו שבועה על דעת ה'. ואברהם אבינו השביע את עבדו להביא כלה ליצחק אבינו על דעת ה' ועל דעת אברהם אבינו כנאמר **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ** בלי להתחשב בדעת העבד על הענין, (כפ' **רש"י**) **(בר' ח"ש כד,לט)** **אֲלֵי לֹא־תִלְךָ הָאֵשָׁה אֶתְרִי**: - אלי כתיב (טט: בלי נקוד המסורה אפשר לקרוא א"ל), בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך:). ואפשר שע"י תבנית הטעמים של **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד כענין היקש ילמד למקומות אחרים בתורה לענין שבועה בבית דין שהיא על דעת המקום ועל דעת בית הדין ולא על דעת הנשבע.

עיינן **[בבלי שבועות לח, ב]** (פ"ו,מ"א שבועת הדיינין) **מתני'**. שבועת הדיינין. הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה, **גמרא**. היכי משבעינן ליה? אמר רב יהודה אמר רב: משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב: **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**. אמר ליה רבינא לרב אשי: כמאן? כרבי חנינא בר אידן, דאמר: בעינן שם המיוחד! אמר ליה: אפי' תימא רבנן, **דאמרי**: בכינוי, ונפקא מינה - **צריך** לאתפושי חפצא בידיה, וכדרבא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע **בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**, (רש"י: ולא התפסו חפץ ...) נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. ואמר רב פפא: האי דיינא דאשבע בתפלין, נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. והלכתא כוותיה דרבא, ולית הלכתא כוותיה דרב פפא. הלכתא כוותיה דרבא, דהא לא נקיט חפצא בידיה; ולית הלכתא כוותיה דרב פפא, דהא נקיט חפצא בידיה. שבועה מעומד, תלמיד חכם - מיושב. שבועה בספר תורה (רש"י: בספר תורה - ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה והא אמרן ארור בו שבועה), תלמיד חכם - לכתחלה בתפלין. ת"ר: שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה, **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד]** **נוסח השבועה** [רמב"ם שבועות פ"א, ה"ט] כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל ... [ה"י] ... משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל והמקור לזה **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶיךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות: אתנה, סלוק** – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקדף פשטא** = מוציא פשטא; מרכא = מאריך; רבוי; דרָא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקדף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי סטוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.8 דברים נצבים כט,ט (התשע"ח)

דברים נצבים כט,יג – יד:

[יג] וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כִּרְתַתְּ אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת-הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:

[יד] כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה עֲמָנֹה עֲמַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה הַיּוֹם:

להבנת הפסוקים (כט,יג – יד) מובאים שני מדרשים אשר שניהם מביאים שני לימודים דומים מאותם כתובים אבל בסדר לימוד שונה.

[מדרש תנחומא נצבים ח] פותח בלימוד על דורות עתידיים של בני ישראל בכלל ומוסיף לימוד המיוחד לנביאים ולחכמי תורה עתידיים.

מדרש **[שמות רבה יתרו כח,ו]** פותח בלימוד מיוחד לנביאים עתידיים ומרחיב אל בני ישראל עתידיים בכלל.

[מדרש תנחומא (בובר) פרשת נצבים סימן ח]

(דב' נצ' כט,יג) לְמַעַן תִּקְוּ אֶתְּךָ הַיּוֹם וְלֹא לְעָם וְגו'. שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותם. **(דב' נצ' כט,יג)** וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם, אלא אף דורות העתידין

לבא היו שם, שנאמר **(דב' נצ' כט,יד)** כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה עֲמָנֹה וְגו' וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה הַיּוֹם, ולמה אומר **יִשְׁנֶה פֶה** ולמה

אומר **אֵינְנוּ פֶה**, לפי שכל הנפשות היו שם, והגוף עדיין לא נברא, ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא אף החכמים

העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני, וכה"א **(דב' וא' ה,ט)** אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבְרֵי ה' אֱלֹהֵי-קְהֵלְכֶם ... קוֹל גְּדוֹל

וְלֹא יִסָּר, ר' יוחנן אמר קול אחד נחלק לז' קולות והם נחלקים לע' לשון, רבי שמעון בן לקיש אמר שממנו נתנבאו כל הנביאים

שעמדו,

(דב' וא' ה,ט) אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבְרֵי ה' אֱלֹהֵי-קְהֵלְכֶם בְּקֹר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְהֶעֱרַל קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּר

וְיִקְרָבְכֶם עַל-שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתְּנֶם אֵלֶּי:

[שמות רבה (וילנא) פרשת יתרו פרשה כח,ו]

ד"א **(שמ' ית' כא)** וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-קְהֵלְכֶם הָאֵלֶּה לְאִמְרֵי: ס, א"ר יצחק מה שהנביאים עתידיים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר

סיני, שכן משה אומר להם לישראל **(דב' נצ' כט,יד)** כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה עֲמָנֹה עֲמַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה

עֲמָנֹה הַיּוֹם, : (טט: בסיפא של הפסוק) עמנו עומד היום אין כתיב כאן אלא **עֲמָנֹה הַיּוֹם** אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש

שלא נאמרה בהם עמידה, שאע"פ שלא היו באותה שעה כל אחד ואחד קבל את שלו,

בספר **[ברית יצחק]** – ליקוט מזהר ועוד לליל ברית מילה, מובא הפסוק **(דב' נצ' כט,יד)** ונאמר שקב"ה הראה לאדם הראשון נשמות על

גלגוליהם, עם צורת הגוף של כל גלגול. זאת הרחבה על הדורות העתידיים של בני ישראל בכלל הגלגלת משני המדרשים שצוטטו.

כמסקנה מהמקורות המובאים מתאים לומר כי הנאמר בפסוק **(כט,יג)** **כִּרְתַתְּ אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת** מרמז בדרשה אחת משתיים **(הזאת –**

זקף-קטן כשתי דרשות) לענין של ברית מילה של הגופים אשר יבראו ויחוויו ע"י הנשמות המחכות לחיותם. בדרשה שניה נאמר כי

ברית נכרתה לנביאים וחכמי תורה עתידיים שמקור נבואתם ומקור חכמתם יהיו מהר סיני.

תבנית הטעמים של הפסוק עשויה לרמז לכעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה.

(דב' נצ' כט,יד) כִּי – תרסא בתפקיד מחיצה, כפרט קדמאה אשר יתברר בפרט בתראה.

אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה – קדמא ואולא ירמזו על כעין כלל וסדר לימוד, **[מדרש תנחומא נצבים ח]** פותח בלימוד על דורות עתידיים של בני

ישראל בכלל ומוסיף לימוד המיוחד לנביאים ולחכמי תורה עתידיים, היינו הולך מכלל בני ישראל בדורות בעתיד אל הפרט של נביאים

וחכמי תורה בדורות בעתיד. במדרש **[שמות רבה יתרו כח,ו]** הולך מהפרט של נביאים בדורות בעתיד אל הכלל של בני ישראל

בדורות בעתיד.

(דב' נצ' כט,יד) **פֶה עֲמָנֹה עֲמַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה הַיּוֹם** – מהווה פרט בתראה.

לכן מוצע לומר שטעם מלת **(דב' נצ' כט,יד)** –תרסא בתפקיד מחיצה, כפרט קדמאה ירמז אל הלימוד מהפרט בתראה שמדובר על

עולם הנשמות שעדיין לא ירדו לגופים שאותם הן יחיו ושעדיין לא נבראו, שעליהם נאמר **וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה** – ואף-על-פי

שלא ירדו לגופים הן נוכחות הַיּוֹם כאשר משה רבנו מדבר אל העם בברית בערבות מואב, כמו שנכחו בברית במתן תורה ובברית

באהל מוע, שלוש בריתות כשיטת ר' עקיבא כנדרש בפר' כי תבוא. **אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה** – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין שני

לימודים,

לימוד (א) כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב והשונים בהלכה או ענין (א) בקשר לנושא. הנושא הן הנשמות

העתידות לרדת בגופים, וכל נשמה קבלה במתן תורה את חלקה המיוחד לה כנדרש ב-**[שמות רבה יתרו כח,ו]** כל אחד ואחד קבל

את שלו,

לימוד (ב) **אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב ושעל חלקם לא חלה הלכה

או ענין (ב) בקשר לנושא. אפשר שע"פ **[מדרש תנחומא נצבים ח]** יש לומר, שהנביאים וחכמי תורה העתידיים זכו לקבל בסיני את

הדברים המיוחדים להם, ושאר בני ישראל לא קבלו מעלות יתירות אלו.

בהנחה כי תבנית הטעמים של **(דב' נצ' כט,יד)** **כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה ... וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה** היא פרט כלל ופרט אז ע"פ **[בבלי נזיר**

לד,א] רבנן דרשי פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט, כאן נוסף את מסקנתנו, מה הפרט הם הנביאים וחכמי התורה שבכל

דור שקבלו את חלקם מסיני נדון מהם אל כלל בני ישראל שבחלק שכל אחד קבל יש גם פוטנציאל להתעלות לדרגות נביא ותלמיד

חכם.

הסבר הילכתי: [תורה תמימה] (דב' נצ' כט,יד) **אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה** – תני, יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות, דכתיב **כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה**

עֲמָנֹה עֲמַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עֲמָנֹה הַיּוֹם: מה דורות הבאים אחריכם אין בלכם תנאי אף אתם אין בלכם תנאי^(א)

[ירושלמי נדרים פ"ג ה"א]: טט: הברית והשבועה שבין הקב"ה וישראל היא ללא תנאים.

טט: נאמר ב-**(דב' נצ' כט,יא)** **לְעִקְרָהּ בְּכִרְתִּיהָ ה' אֱלֹהֶיהָ וּבְאֱלֹהֵיהָ** היא שבועה. דעת הירושלמי שאין משפטי התנאים חלים בשבועה. מכאן

הקשר לדרשת הירושלמי ב-**(דב' נצ' כט,יד)**.

[תורה תמימה הערה יג] ... כתב הרמב"ם בפ"ב ה"ו מנדרים בענין תנאים בנדרים וז"ל, יש מהגאונים שאומרים אין כל אלו הדברים

[דיני התנאי] אמורים אלא בנדרים ולא בשבועות, ויש מי שמורה שדין השבועות והנדרים בענינים אלו אחד הן, וכן יש לו להקדים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים הפידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

תנאי לשבועתו כדרך שאמרנו בנדרים, עכ"ל. וגו'.
ואעפ"י שכתבנו בהסכר דברי הירושלמי סברא רצויה דבשבועות יש איסור שבועת שוא, צ"ל דהבבלי (נדרים יג, ב, טזא) ס"ל דשוא נקרא שוא ממש, היינו דברי תכלית ומטרה, משא"כ בנשבע על תנאי הרי צריך לתנאי ואין זה נחשב לשוא:
 טט: ב-(במ' מטות לב, כה – כו) מוגדרים **ארבעה** משפטי התנאים (תנאי בני ג' ובני ראובן) שיש להקדימם למעשה. על הנאמר ב-(במ' **הקת כא,ג**) וידר ישראל נדר לה' ויאמר אמתו תמו את-העם הזה בידו והתקמתי את-עריהם: הבאנו דעת [שדי חמד – א, הרב מדיני חיים **חזקיהו, עיקטון**] דעת רוב הפוסקים הקדש על תנאי שלא עונה על משפטי התנאים, התנאי קיים והמעשה (הנדר) קיים רק בהתקיים התנאי. אפשר כי טעמי הכתוב (דב' נצ' כט, יד) **אֲשֶׁר יִשְׁנֶוּ** – קדמא ואלא מרמז לכלל בשבועות שגם במ יהיו **פזר** – רביע בתפקיד ארבעה משפטי תנאים במצבים מסוימים ובמצבים אחרים יכולים להיות גם פחות תנאים כמו שבייררנו בפר' מטות.

דברים כי תבא כט, יט: לא-יאבֶּה ה' סֶלַח לֹךְ פִּי אִי יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחָה ה' אֶת-שְׁמוֹ מִמִּתַּחַת הַשָּׁמַיִם: [אברבנאל] (דב' נצ' כט, יט) ... ועל זה אמר לא-יאבֶּה ה' סֶלַח לֹךְ לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא אע"פ שהוא **וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַזֶּה**. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל **לא-יאבֶּה ה' סֶלַח לֹךְ** – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפי' [אברבנאל] שהחשוב מחשבת ע"ז ומסתיר זאת יענש בעונש יתר על הרגיל **וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים האלות הפרטיות והמיוחדות** ועוד יוסיף עליו וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

דברים נצבים כט, כ: והבדילו ה' לרעה מפל שבטי ישראל ככל אלות הברית הפתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:
דברים כי-תבוא כח, טא: גם כל-חלי וכל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה יַעֲלֶיךָ עַד הַשָּׁמַיִם: [רש"י] (כט, כ) **הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה** – ולמעלה הוא אומר (כח, טא) **בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה גַם כָּל-חָלִי וְכָל-מִכָּה וְגו'** טט: הקרא בפועל הוא **גַם כָּל-חָלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**

"הזאת" לשון נקבה מוסב אל "התורה", (כט, כ) **הַזֶּה** לשון זכר מוסב על **הספר**; ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות: בפרשת הקללות ה'טפחה' נתונה תחת (כח, טא) **בְּסֵפֶר**, ו-(כח, טא) **הַתּוֹרָה הַזֶּה** דבוקים זה לזה, לכך אמר "הזאת"; וכאן (כט, כ) ה'טפחה' נתונה תחת **הַתּוֹרָה** – נמצא **סֵפֶר הַתּוֹרָה** דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על **הספר**. טט (כט, כ) **כָּכָל אֱלֹת הַבְּרִית** – אלות הברית **הַפְּתוּכָה** – זקף-גדול, שלוש נקודות שאפשר שאחת מהן באופן אחד ושתיים באופן אחר, כאן נקודה אחת היא הענישה ע"פ **כָּכָל אֱלֹת הַבְּרִית הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**: ומזהירה התורה גם על ענישה בשני אופנים שלא כתובים בפירוט הלוא המה (כח, טא) **כָּל-חָלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**

מפל שבטי ישראל – אתנה, **כָּכָל אֱלֹת הַבְּרִית** – פשטא מונח זקף-קטן אחרי אתנה, ומהוה תיאור ואחריו הפעולה **הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**: זוהי תבנית ללימוד אלפניו ולאחריו. הקרא **כָּכָל אֱלֹת הַבְּרִית פועל על והבדילו ה' לרעה מפל שבטי ישראל** כפירוש [אור החיים] לזה כשאמר הכתוב (כט, יט) **וּמַחָה ה' אֶת-שְׁמוֹ**, ביאר הכתוב שלא ישלוט עליו חלק הרע לאבדו לאיש המשתרר בלבו עד שיבדילו ה', ויגביל החלק שישלוט בו **הרצועה רעה**, כי הקליפה השולטת תקרא **רעה**, וכן היא מדה ה' כשנתן רשות למחבל מגביל לו מקום אשר ישלוט בו, טט – הנקודות באופן האחד א' הבדלתו והגבלת שליטת הרצועה הרעה בו, ב' ואם ממשיך במריו ניתן לרצועה הרעה לשליטה מלאה בו. באופן האחר ?

או יאמר על זה הדרך והבדילו וגו', פירוש שאחר שימחה ה' את שמו שהיא נשמתו, יבדילו לרצועה הרעה, להומו ולאבדו בכוסות המרים אשר מוכנים לו, והוא אומר (כט, כ) **כָּכָל אֱלֹת** וגו', לומר שהרעה שישלוט ה' עליו, היא רעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם הוא להמלט ממנה: (כט, כ) **הַפְּתוּכָה** – זקף-גדול ענין בעל שלוש נקודות. ע"פ [אור החיים] והוא אומר (כט, כ) **כָּכָל אֱלֹת הַבְּרִית הַפְּתוּכָה** הענין הינו אבדן בשלבים של האיש המשתרר בלבו. אפשר ששתי הנקודות **באופן אחד הן**: (א) מחית שמו שהיא נשמתו, (ב) הבדלה מוגבלת לרצועה הרעה (מין קליפה שולטת ומחבלת); **באופן אחר נקודה אחת (ג) השלטה מלאה של הרעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם הוא להמלט ממנה:**